

2014 03 | INFORMATIE PROFESSIONAL

vakblad voor informatiewerkers

01

Trending topics

**Open
Access**

02

Bezuinigen

**Een centrale
of wijkfilialen?**

03

IP'er als 'scharnier'
bij TNO

**Functioneel
Beheer**

04

Nieuwe serie

**De onzichtbare
reporter**

Hoezo
neutraal?

**Informatie-
ethiek**

Onderzoeken

Delen

Vergroten

OCLC leden **onderzoeken** samen de trends voor de toekomst van alle bibliotheken.

Ze **delen** data, werkzaamheden en bronnen om tijd en geld te besparen en de dienstverlening voor hun gebruikers te verbeteren.

Dankzij hun gezamenlijke inspanningen zijn ze samen in staat de impact van bibliotheken te **vergroten**.

OCLC[®]

The world's libraries.
Connected.[™]

www.oclc.org

2014 03

14 **Frank Huysmans**

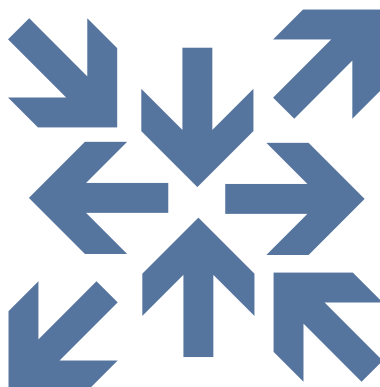
Essay: informatie-ethiek

Het publieke domein, de imaginaire ruimte waar burgers los van politiek en economische belangen met elkaar in discussie kunnen gaan, staat onder druk. Het wordt tijd dat informatieprofessionals hierin hun maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen, vindt Frank Huysmans.

20 **Hanneke Veen
en Kees Hamann**

Bibliotheek als gebouw

Veel openbare bibliotheken stonden voor de keus: steken we het geld in de dorps- en wijkvestigingen, of sluiten we die juist ten gunste van de centrale vestiging? Twee directeuren vertellen over hun overwegingen.

22 **Astrid van Wesenbeeck**

Open Access: trending topic 2014

Waar staan betrokken uitgevers, wetenschappers, universiteiten, financiers en de politiek op dit moment in het Open Access-debat? Astrid van Wesenbeeck schetst een beeld aan de hand van zes actuele topics.

REDACTIONEEL

Open

Het is lente, zet de ramen open! Het leven speelt zich weer meer buiten af, in het park, op het terras. Deze InformatieProfessional gaat over publieke ruimte. De plekken waar we elkaar ontmoeten en open informatie uitwisselen. Nou ja, open?! Heel veel informatie wisselen we digitaal uit en waar die informatie allemaal terecht komt, hebben we geen zicht op. Hoe vrij is die publieke ruimte als we niet weten wie er mee luisteren en wat die met onze informatie doen? Frank Huysmans betoogt dat het gedaan is met neutraliteit van de informatieprofessional: we moeten hierin onze positie bepalen! Openheid, daar vind je iets van. Bijvoorbeeld Open Access: het idee dat de auteur betaalt voor publicatie van wetenschappelijke informatie, waarna de hele wereld er vrij toegang toe heeft. Astrid van Wesenbeeck praat ons bij over de trends in open access... komt in 2014 het tipping point?

De Universiteitsbibliotheek van de Erasmus Universiteit Rotterdam stelde zich open voor IP-redacteur Alice Doek. Als een vlieg op de muur maakte ze alles mee, geen deur bleef gesloten. Dit is het begin van een serie. Wil jij jouw bibliotheek of archief ook openstellen? Stuur een berichtje naar redactie@informatieprofessional.nl. Onze onzichtbare reporter maakt jou zichtbaar!

Matthijs van Otegem
redactie@informatieprofessional.nl

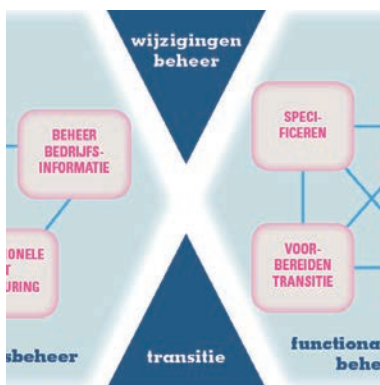

26 Alice Doek Een gewone maandag bij Bibliotheek EUR

Voor de nieuwe serie 'De onzichtbare reporter' zat IP-redacteur Alice Doek 'als een vlieg aan de muur' in diverse ruimten van de Bibliotheek van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Dit ving zij op.

28 Jan Kleberg Informatieprofessional als 'scharnier'

Bij TNO is ervoor gekozen om de informatieprofessional intensief met de IT'er te laten samenwerken, namelijk in de rol van Functioneel Beheerder van diverse administratieve applicaties. Hoe werkt dat in de praktijk?

COLOFON

ISSN: 1385-5328

InformatieProfessional is een uitgave (18de jaargang) van Uitgeverij IP, Charlotte van Pallandtlaan 18, 2772 TR Voorburg, tel. 06-44 09 19 85, www.informatieprofessional.nl

redactieadres

InformatieProfessional, Charlotte van Pallandtlaan 18, 2772 TR Voorburg, tel. 06-44 09 19 85, e-mail redactie@informatieprofessional.nl.

uitgever

Peter van Gorsel.

redactie

Alice Doek, Frank Huysmans, Alice de Jong, Marieke Kramer, Andrea Langendoen, Pepijn Lemmens, Leen Liefsoens, Edwin Mijsbergen (nieuwsredacteur a.i.), Paul Nieuwenhuysen, Ronald de Nijs (eindredacteur), Matthijs van Otegem, Eric Sieverts en Ans ter Woerds.

vormgeving

Eric van den Berg, egfvdberg@upcmail.nl, Tom van Staveren, graphicsland@upcmail.nl.

medewerkers aan dit nummer

Carola van der Drift, Kees Hamann, Jan Kleberg, Niall MacKellar, Raymond Snijders, Hanneke Veen en Astrid van Wesenbeeck.

redactieadviesraad

Drs. P. Evers, drs. C. Groeneveld (voorzitter), prof.dr. J.S. Mackenzie Owen.

abonnementen

Uitgeverij IP, Charlotte van Pallandtlaan 18, 2772 TR Voorburg, tel. 06-44 09 19 85, e-mail administratie@informatieprofessional.nl
InformatieProfessional verschijnt 9x per jaar, niet in januari, juli en augustus. Abonnementsprijs € 100,-. Instellingen met meer dan één abonnement op hetzelfde adres betalen voor het tweede en volgende abonnement € 65,-. Nieuwe abonnementen: abonnementen worden per jaargang afgesloten. Het abonnement wordt jaarlijks in het eerste kwartaal gefactureerd. Beëindiging abonnement: Abonnementen kunnen uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar worden opgezegd. Bij niet-tijdige opzegging wordt het abonnement automatisch voor een jaar verlengd. Studentenabonnement € 55,- (met als maximale duur vier jaar), losse nummers € 13,-. Leden van de KNVI komen in aanmerking voor een gereduceerd abonnementsstarief. Meer informatie biedt het KNVI-secretariaat, Mariaplaats 3, 3511 LH Utrecht, tel. 030-2330050, e-mail info@knvi.net.

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren in blad of op de site: Uitgeverij IP, tel. 06-44 09 19 85.

Het verlenen van toestemming tot publicatie in dit tijdschrift strekt zich tevens uit tot het in enigerlei vorm elektronisch beschikbaar stellen.

RUBRIEKEN

- 06 **Nieuws**
- 12 **#IPLINGO** Platisher
- 13 **Column** Eric Sieverts
- 30 **Agenda** Events en exposities
- 31 **Lifehacking** 10 dingen die je iPad kan doen met een pdf
- 32 **Datavisualisatie** Interview met Bert Spaan van Waag Society
- 34 **Recht op informatie** Voor het zingen de kerk uit
- 36 **Professional in het nieuws** Jorgen Egges
- 37 **Flashback** Marja Kingma
- 38 **Column** Frank Huysmans

Het volgende nummer van InformatieProfessional verschijnt 2 mei.
Bijdragen voor dit nummer zijn welkom tot 14 april.

GO opleidingen

School voor informatie

01-04	Digitaal archiveren en mappenstructuur	
01-04	Schrijven voor het beeldscherm	
02-04	Elevator Pitch: Leer jezelf profileren	
02-04	Profileer jezelf: Verbeter je loopbaanperspectief	
07-04	Introductie Verandermanagement	GAAT ZEKER DOOR
08-04	Kennismanagement & Social Media	GAAT ZEKER DOOR
09-04	Internet zoektechnieken voor gevorderden	
10-04	Introductie semantisch web	
10-04	Digitale dossiervorming	
16-04	Auteursrecht voor informatiespecialisten	GAAT ZEKER DOOR
16-04	Profileer jezelf in een digitale wereld	
22-04	Cyberhygiëne: veilig gebruik van internet	GAAT ZEKER DOOR
23-04	Introductie kwaliteitszorg	
23-04	Profileer jezelf met een goede presentatie	
24-04	Optimalisatie van digitale administratieve processen (via Lean)	

Meer informatie: goopleidingen.nl/agenda of 070-3512380

Experimenteren in FryskLab

Voorheen deed deze bus dienst als mobiele bibliotheekvoorziening. Sinds september 2013 is de bus door Bibliotheekservice Fryslân (BSF) omgebouwd tot het eerste mobiele BibliotheekFabLab in Europa: een werkplaats waar je zelf digitale productiemachines kunt bedienen. Het initiatief heeft de naam FryskLab gekregen en richt zich voornamelijk op bovenbouw basisonderwijs en onderbouw van het voortgezet onderwijs. Ook het middelbaar beroeps- en het hoger onderwijs hebben de aandacht. De komende drie jaar wil BSF onderzoeken

hoe creatieve maakprocessen bijdragen aan de creatieve, technische en ondernemende vaardigheden van kinderen en jongeren.

Onlangs is met subsidie van SNS REAAL de pilot 'FryskLab Elements' gestart: een onderwijsprogramma rond de thema's watertechnologie, duurzame energie en 'nieuwe ambachtelijkheid'. En in april begint FryskLab, dankzij subsidie van SIOB, de pilot 'Fab the Library'. Dit betreft een leergang voor bibliotheken om zelf met een FabLab aan de slag te gaan. www.frysklab.nl (RdN)

Foto: Aan Kooistra

Mecanoo en Martinez + Johnson renoveren Martin Luther King Jr. Memorial Library

Het Nederlandse bureau Mecanoo architecten gaat samen met Amerikaanse collega's van Martinez + Johnson Architecture de Martin Luther King Jr. Memorial Library in Washington renoveren.

Beeld: Mecanoo

De openbare bibliotheek, gebouwd ter nagedachtenis van Martin Luther King, opende in 1972 haar deuren. Het is het enige bibliotheekgebouw dat Mies van der Rohe heeft ontworpen; hij overleed drie jaar voor oplevering.

Mecanoo en Martinez + Johnson hebben de taak om het ruim veertig jaar oude pand te veranderen in een 'next generation'-bibliotheekgebouw dat de huidige cultuur en de veranderende

behoeften van Washington omarmt. Het ontwerpconcept waarmee Mecanoo de opdracht won geeft een indicatie van de visie en mogelijkheden, maar is niet definitief. Met de verbouwing en mogelijke uitbreiding van het pand met drie etages is circa 150 miljoen dollar gemoeid.

Mecanoo ontwierp eerder de Universiteitsbibliotheek Delft en de recent opgeleverde openbare bibliotheek in Birmingham. (RdN)

Aanpassingen

In het ontwerpvoorstel wordt uitgegaan van de volgende aanpassingen aan het jaren zeventig-gebouw:

Oud

Boeken staan langs de glazen gevels, mensen zitten in het kunstlicht midden in het gebouw

Weinig glas in de gevel op straatniveau

Het gebouw heeft vrijwel overal bakstenen muren, waardoor er nauwelijks daglicht binnenkomt

Gebouw heeft een bibliotheekfunctie

De donkere, kleine entree lijkt eerder op die van een kantoorgebouw

Nieuw

Die volgorde wordt omgedraaid: boeken houden niet van daglicht, mensen wel

Meer glas in de gevel maakt het tot een publiek gebouw

Muren worden weggehaald en vervangen door glas om het gebouw transparant te maken; glazen liften en prominente trappenhuizen dragen daaraan bij

In de nieuwe situatie komen er ook een boekwinkel, café en een 'Mies-restaurant'

Nieuwe entree verwelkomt de bezoeker en geeft hem het gevoel een levendige 'markthal' te betreden

Q & A

De Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) heeft het selectie- en collectiemanagement uitbesteed aan NBD Biblion. Zij is daarmee de eerste van de twaalf grote openbare bibliotheken in Nederland. OBA-directeur Hans van Velzen vertelt.

De OBA heeft het collectioneren stapsgewijs uit handen gegeven?

'Ja, we maakten al gebruik van een service van NBD Biblion om de zogenaamde "basiscollectie" af te nemen. Voor een afgesproken bedrag werden boektitels ingekocht die we sowieso al zouden bestellen. Denk aan de nieuwe A.F.Th. van der Heijden. De rest van de titels schaften we zelf aan. Dit aanschafbeleid is vrij grofmazig.'

'Eind 2013 zijn we een stap verder gegaan en hebben we de selectiewerkzaamheden voor een groot pakket boeken bij NBD Biblion ondergebracht. Dit aanschafbeleid is fijnmaziger omdat aangekocht wordt op basis van onze profielen. En nu hebben we besloten het gehele selectie- en collectiemanagement, inclusief muziek, dvd's en speciale collecties, aan NBD Biblion uit te besteden.'

Op basis van welke gegevens wordt er gecollectioneerd?

'We hebben de gegevens van wat er in al onze vestigingen aan materialen wordt uitgeleend. Op basis daarvan zijn collectieprofielen per stadsdeel met de verschillende vestigingen gemaakt. Hiermee gaat NBD Biblion aan de slag. Als aanvulling hierop geven we ook aanwijzingen over de doelgroepen van de vestigingen mee. Verder hebben we in onze centrale bijvoorbeeld standaard alle nieuwe dichtbundels staan. Met dit alles moet bij het collectioneren ook rekening gehouden worden.'

'Het systeem waarmee we de profielen samenstellen, geeft ook een advies over het wenselijk aantal aan te schaffen media en dat geeft in combinatie met de gemiddelde boekprijs een indicatie voor het benodigde budget. Dat heeft binnen ons totaalbudget nog wel tot wat verschuivingen geleid, maar in totaal kwam het aardig uit.'

'De voorselecties worden naar ons toegestuurd. En tussentijds is er overleg met de twee medewerkers van NBD Biblion die fulltime voor ons werken. Zo houden we een vinger aan de pols. Ik geloof erin dat we op deze manier de hoge kwaliteit van het collectiebeleid overeind houden.'

Toch is dit een grote stap?

'Collectie is ook emotie. De overgang heeft een lang aanlooptraject gehad, want je haalt bij de bibliothecarissen toch iets van hun eigen vakgebied weg.'

Waarom is hiervoor gekozen?

De mogelijkheid is er nu, mede dankzij de leengegevens. Daarnaast heb ik de afgelopen jaren te maken gehad met bezuinigingen. Het uitbesteden van het collectioneringsbeleid levert de OBA al gauw een besparing van zes formatieplaatsen op.'

Wordt dit de toekomst?

'Ja, ik denk het wel. We hebben hiermee enerzijds een duidelijke besparing en anderzijds een kwalitatief goed systeem. Doordat je als bibliotheek zelf de profielen aanlevert, hou je ook de gewenste invloed op je collectiebeleid.'

Leerlingen ontwerpen schoolbibliotheek

Op de REALM 'Charter school' (een soort vrije school) in Berkeley (VS), die drie jaar geleden is opgericht, hadden leerlingen behoefte aan een aparte ruimte om zich te ontspannen, te lezen en dingen te ontdekken. 'Zoiets wordt door andere mensen een bibliotheek genoemd', zeiden de leerlingen, 'maar wij noemen het onze X-Space'. X kan op van alles duiden, maar hier betekent het een ruimte om op onderzoek uit te gaan en dingen te doen.

Door een groep leerlingen van de school is de 'X-Space' helemaal zelf op papier uitgetekend. Ze ontwierpen de bibliotheekruimte, inclusief bibliotheekstempel, bladwijzer en boekentas. Het uitgangspunt van de ruimte is een houten element in de vorm van een X, de zogeheten 'Stax'. De elementen zijn in elkaar te schroeven en vormen zo een boekenkast. Als je er een plankje op legt, wordt het element omgetoverd tot een tafeltje of een krukje. Om de inrichting van de X-Space te kunnen financieren heeft de school een crowdfundingactie opgezet. Bij het ter perse gaan van dit nummer (half maart) stond de teller al op bijna 70.000 dollar. De resterende 5000 dollar gaat er vast ook nog wel komen, want het enthousiasme van de 13-jarigen, die een prominente rol vervullen in hun begeleidende filmpje, werkt bijzonder aanstekelijk. (RdN) <

Record aantal respondenten voor The Research Bay 2014

De onderzoeksgroep Cybernorns en het Internetinstituut van de Universiteit van Lund (Zweden) hielden eind februari een grootschalige enquête onder de gebruikers van het peer-to-peernetwerk (P2P) The Pirate Bay, dat van oorsprong eveneens Zweeds is. Het onderzoek vond voor de derde keer in vier jaar plaats.

Het samenwerkingsverband met de omstreden website, dat wordt uitgevoerd onder de naam The Research Bay, leverde de onderzoekers net als in voorgaande jaren een grote groep respondenten op. Meer dan 140.000 mensen namen de moeite om de vragen te beantwoorden, bijna net zoveel als in 2011 en 2012 samen, toen circa 170.000 mensen reageerden. The Research Bay is daarmee de grootste enquête die ooit werd uitgevoerd onder leden van P2P-gemeenschappen.

Gestelde vragen

Met de enquêtes willen de onderzoekers van de universiteit van Lund inzicht krijgen in de demografische kenmerken van de bezoekers en gebruikers van The Pirate Bay, waar mensen bestanden uitwisselen met behulp van BitTorrent. BitTorrent maakt gebruik van een centrale locatie (een zogenaamde tracker) die de downloads coördineert, maar zelf geen bestanden levert. Het downloaden van bestanden gebeurt decentraal en bestaat uit het uitwisselen van stukken van bestanden tussen alle gebruikers die op dat moment meedoen aan het up- en downloaden.

Behalve vragen over hun down- en uploadgedrag kregen de

participanten ook vragen voorgeschied over internetfilters, auteursrecht en (online) privacy. De nieuwe onderzoeksresultaten zullen naast die van voorgaande jaren worden gelegd. Eerdere onderzoeken maakten onder meer duidelijk dat een meerderheid van de bezoekers van The Pirate Bay gebruik maakt van een zogenaamd Virtueel Particulier Netwerk (VPN) om anoniem te blijven, en dat het aantal gebruikers dat zelf volledige bestanden uploadt vele malen kleiner is dan het aantal downloaders van die bestanden.

Waarden en normen

Onderzoeker Stefan Larsson vertelde aan de website TorrentFreak dat The Research Bay essentieel is voor een goed begrip van de waarden en normen van gebruikers van The Pirate Bay, dat wordt beschouwd als een van de grootste en bekendste peer-to-peernetwerken ter wereld. De onderzoeksgroep stelt dat de enquêtes naast inzichten in het gedrag en de opvattingen van de gebruikers, ook kennis opleveren over veranderingen op juridisch, sociaal en technologisch gebied.

De onderzoeksresultaten vormden de afgelopen twee jaar de basis van een reeks wetenschappelijke artikelen met betrekking tot file sharing, piraterij en online privacy, deels geschreven door Larsson, deels door andere onderzoekers. Larsson schreef sinds 2012 meer dan 20 peer reviewed artikelen over het onderwerp, die behoren tot de meest gedownloade van de Universiteit van Lund.

Doorzoekbaar

Alle onderzoeksresultaten kunnen worden doorzocht en bekeken op www.thesurveybay.com. De zoekresultaten kunnen worden verfijnd op basis van de vragen die aan de onderzoekspopulatie werden gesteld en vervolgens worden weergegeven in de vorm van grafieken of zogenaamde woordenwolken. De data bieden geen inzicht in het gebruik per land; onderzoeksgegevens kunnen niet verder worden uitgesplitst dan tot op het niveau van regio's van continenten. De gegevens over Nederlandse gebruikers maken deel uit van de dataset West-Europa. Alle data zijn vrij beschikbaar en mogen worden hergebruikt onder de Creative Commons-licentie CC-BY (Naamsvermelding 3.0 Nederland). (EM)

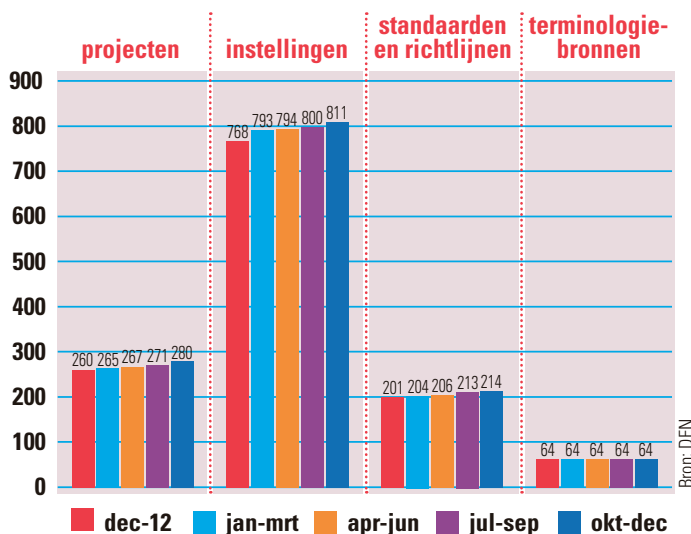
Steeds meer erfgoed online

Digitaal Erfgoed Nederland (DEN) publiceerde onlangs de nieuwe resultaten van de Digitaal Erfgoed Meter. Met dit instrument wordt onder andere geïnventariseerd hoeveel digitaliseringsprojecten er lopen binnen de erfgoedsector. In de periode december 2012 - december 2013 is het aantal projecten en het aantal geregistreerde instellingen opnieuw gestegen.

Door: Carola van der Drift

Het afgelopen jaar werden twintig nieuwe projecten geregistreerd. Hoewel de totale stijging in voorgaande jaren indrukwekkender lijkt – tussen 2007 en 2012 nam het aantal projecten toe van 67 naar 260 – vindt Marco Streefkerk, teamcoördinator kwaliteitszorg bij DEN, de huidige stijging een ‘positief signaal’. ‘Tot 2011 bestond de subsidieregeling “Digitaliseren met Beleid”. Een verplicht onderdeel hiervan was het aanmelden en rapporteren van projecten in de projectenbank van DEN.’ Nu deze subsidieregeling van het ministerie van OCW is afgelopen, is het aanmelden en rapporteren van projecten alleen nog vrijwillig en op eigen verantwoordelijkheid van de erfgoedinstellingen.

Het aantal geregistreerde instellingen – musea, archieven, bibliotheken, monumenten en archeologische instellingen – steeg in de onderzochte periode van 768 naar 811. In die aantallen heeft DEN naast erfgoedinstellingen (van Science Center NEMO tot het Nederlands Tegelmuseum) ook leveranciers en andere partijen verbonden aan erfgoedprojecten meegenomen. Naar schatting is zo’n 20 procent van het totaal aantal erfgoedorganisaties in Nederland aangemeld bij DEN en in werkelijkheid ligt het aantal projecten en deelnemende erfgoedorganisaties dus ho-

ger. ‘Er zijn veel kleine instellingen die zich niet bij ons hebben aangemeld. Deze instellingen digitaliseren wel, maar hebben bijvoorbeeld geen capaciteit om hun project aan te melden en te rapporteren,’ aldus Streefkerk. DEN ziet dit graag anders. ‘Een onderdeel van kwaliteitszorg is de spreekwoordelijke “vinger aan de pols”: wat gebeurt er, welke trends zijn zichtbaar, wat zijn de resultaten, enzovoort. Hiervoor zijn we afhankelijk van rapportage van de instellingen.’ Uiteindelijk moet alle zorg ertoe leiden dat digitaal erfgoed voor de eeuwigheid beschikbaar is. Streefkerk: ‘Digitaal erfgoed kan telkens herbruikt worden in diensten die op dat moment voorzien in een gebruikersbehoefte. Wat die behoefte is hangt sterk af van de doelgroep en doelstellingen. In algemene zin kun je zeggen: gebruikers

willen digitaal erfgoed direct gebruiken in hun werk/vrije tijdsprocessen.’ En de uitdagingen? ‘De uitdagingen liggen niet in de eerste plaats in de techniek maar meer in de organisatie en vernieuwing van de processen. In de praktijk is het lastig om digitale informatie zelfs voor een beperkte periode van tien jaar bruikbaar te houden. Onder de noemer digitale duurzaamheid speelt de erfgoedsector een belangrijke rol in het oplossen van deze maatschappelijke uitdaging.’ Onder de gerapporteerde projecten vallen niet alleen digitaliseringsprojecten maar ook digitale diensten, zoals erfgoedportals en digitale dienstverlening. Streefkerk: ‘Huidige trends die we zien zijn samenwerking, crowdsourcing, mobiele diensten en de koppeling analoog-digitaal.’ De uitdaging

voor erfgoedinstellingen is nu om digitale activiteiten met eigen financiële middelen in hun beleid op te nemen.

Maar alleen al de hoeveelheid te digitaliseren erfgoed overtreft echter de bestaande financiële middelen. ‘Op basis van de eindrapportage van eNumerator, een onderzoek waaraan eind 2013 bijna 1400 Europese erfgoedinstellingen hebben meegewerkt, weten we dat we in Europa, en in Nederland, nog iets meer dan de helft van alle collecties moeten digitaliseren. Het Nederlandse percentage van wat nog gedaan moet worden is ruim 40 procent lager dan het Europese. In dialoog met de belanghebbenden – burger, onderzoek, onderwijs, creatieve industrie, overheid – moeten we bepalen hoever en hoe snel we gaan met investeren in digitaal erfgoed.’ Volgens Streefkerk worden de komende jaren cruciaal. ‘Er is al veel gedigitaliseerd en ook veel geëxperimenteerd met het gebruik van digitaal erfgoed. We gaan nu zien of er een omslag komt en digitale activiteiten ook daadwerkelijk kernactiviteiten gaan worden.’ <

Carola van der Drift is Japanologe en werkt bij de East Asian Library van de Universiteit Leiden.

Lees verder

- > ‘Eindrapport eNumerator biedt rijke informatie over de digitale erfgoedcollecties in Nederland en Europa’: www.den.nl/nieuws/bericht/4182
- > Digitaal Erfgoed Meter 2013: www.den.nl/pagina/471/De-meter-2013

De juiste informatie bij de juiste persoon

Adlib Bibliotheek catalogiseert meer dan boeken alleen. Adlib Bibliotheek vormt de kern van een compleet informatie- en kenniscentrum. Desgewenst kunt u deze kern uitbouwen met de uitleen-, bestel- en tijdschriftenmodules, of met vragenregistratie, SDI, full-text search en verschillende online services. Iedere vorm van informatie wordt zo op maat gemaakt voor uw gebruikers. Niet voor niets is Adlib Bibliotheek in gebruik bij vele mediatheken, bedrijven, (hoge)scholen, en juridische en overheidsinstellingen.

Adlib Bibliotheek

Veelzijdig Overzichtelijk Aanpasbaar aan alle soorten publicaties
Internetmodules: SDI attenderen, Online reserveren en Full text zoeken Eenvoudig titelbeschrijvingen ontlelen Makkelijk rapporteren Geïntegreerde aanvullende modules: Bestelmodule, Uitleenmodule en Tijdschriftenmodule Meertalig Internationale standaarden SRU, ISBD/AACR2, Z39.50 MARCXML, OAI-PMH en meer Integreerbaar met Adlib Museum en Adlib Archief tot één 'crossdomain' systeem API-koppelingen Keuze databases MS SQL Server, Oracle, Adlib Internet ready.

adlib
The easy way to knowledge

Adlib Information Systems
(0346) 58 68 00
sales@adlibsoft.com
www.adlibsoft.com

NIEUWS

#IPLINGO

Platisher

Door: Edwin Mijnsbergen

In 2012 en 2013 dook opeens overal het woord 'phablet' op, een fantasieeloze samentrekking van de woorden phone en tablet, waarmee een bijzonder grote smartphone werd aangeduid. Het woord riep en roept bij veel mensen weerstand op, maar blijft desondanks behoorlijk hardnekkig, zelfs in de Nederlandstalige media. Een journalist van het Nederlands Dagblad zette het woord vorige maand tussen aanhalingstekens, in een artikel genaamd 'Een reus aan je oor', maar gebruikte het wel. Ook dit jaar is er weer zo'n armoedig woord opgedoken: 'platisher'. Met dat woord – een samentrekking van platform en publisher – doelt men op uitgevers die hun online publicatieplatformen nu ook openstellen voor volwaardige publicaties van derden (zoals Gawker.com) of juist op open publicatieplatformen die steeds vaker een professionele redactie aanstellen óf leden betalen voor het publiceren van content, zoals Medium.com dat doet.

Of dit woord het net zo lang zal volhouden als phablet, is moeilijk te

voorspellen. Maar je kunt al wel vaststellen dat het in korte tijd regelmatig opduikt, terwijl het nog slechts een maand geleden werd gemunt door ene Jonathan Glick. In het artikel 'Rise of the Platishers' legde hij uit waarom hij het de moeite waard vond het woord te introduceren. Samengevat: omdat hij de ontwikkelingen ziet als iets nieuws en onderscheidends. Dat verdient een nieuw begrip, volgens hem.

Ook als het woord het niet gaat redden, is het interessant om te zien wat er nu gebeurt. Kort na de introductie van het woord verschenen er elders kritische artikelen, met titels als 'Word Terrorism: Wow, It's a Platisher', maar weer een paar dagen later wordt het ook serieus overgenomen. Door Nieman Journalism Lab, bijvoorbeeld, of door Digiday, dat op 3 maart het artikel 'Rise of the 'platisher': The Washington Post starts tech arm' publiceerde. Zo snel kan het dus gaan.

Edwin Mijnsbergen is
nieuwsredacteur a.i. van
InformatieProfessional.

Eric Sieverts

X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X

[illegible]

Nog een aardig punt: Van der Woud bespreekt ook negentiende-eeuwse klachten, dat men voortdurend van het echte werk werd afgeleid, omdat wel vijf of zes keer per dag een postbesteller brieven kwam bezorgen, telkens als weer een volgende trein met post op het station was aangekomen. Zulke klachten klinken ook weer heel vertrouwd. Maar ook wel navrant dat onze postbestelling deze dagen juist tot vier keer per week dreigt te worden ingeperkt. Over een eeuw dus nog maar vier keer per week bezorging van onze email – of zelfs helemaal afgeschaft, net als de telegraaf? Maar ook dan zal de infobesitas nog niet over zijn, durf ik wedden.

‘De correspondentie van een keukenmeid is tegenwoordig groter dan die van een professor een eeuw geleden’

Eric Sieverts is redacteur van InformatieProfessional en freelance docent en adviseur

[illegible]

Welke kant kiezen wij informatie-professionals?

Het publieke domein, de imaginaire ruimte waar burgers los van politieke en economische belangen met elkaar in discussie kunnen gaan, staat onder druk. Het wordt tijd dat informatie-professionals hierin hun maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen, vindt Frank Huysmans. In een essay schetst hij verschillende netelige kwesties op het gebied van informatie-ethiek en geeft hij handvatten om zelf aan de slag te gaan.

Frank Huysmans

'Als informatieprofessional een neutrale positie innemen is vrij lastig. Om niet te zeggen onmogelijk'

Op 28 februari meldde dagblad *The Guardian* op basis van door Edward Snowden beschikbaar gestelde bestanden dat de Britse geheime dienst GCHQ afbeeldingen van Yahoo!-gebruikers had vervaardigd door zonder hun medeweten hun webcams foto's te laten maken. De dienst deed dit om zo aan afbeeldingen van mogelijke terroristen te komen. In een periode van zes maanden in 2008 alleen ging het om 1,8 miljoen afbeeldingen. Analyse van die foto's liet zien dat 3 tot 11 procent van die afbeeldingen seksueel expliciete handelingen toonde en niet geschikt bleek voor identificatie van mogelijke doelen van de geheime dienst. Waar de wetgeving de GCHQ beperkingen oplegt in het monitoren van de eigen burgers, geldt dat niet voor buitenlanders. In het bijzonder de vele Amerikaanse Yahoo!-gebruikers en wie weet ook een aantal Nederlanders.

Een dag eerder stuurde Reed Elsevier een persbericht uit. Voor het bedrijf was 2013 een goed jaar. De omzet steeg tot 7,1 miljard euro en de nettowinst tot 1,3 miljard. Een belangrijk deel van de omzet en winst verkrijgt het bedrijf uit zijn wetenschappelijke uitgaven. Wetenschappelijk onderzoek, grotendeels met publiek geld betaald, vindt zijn weg naar tijdschriften. Omdat de uitgevers in de regel het auteursrecht op de publicaties verkrijgen, kunnen zij deze tijdschriften weer verkopen aan universiteiten en andere onderzoeksinstituten. De winst die zij daarmee maken, vloeit via dividenduitkeringen naar private aandeelhouders.

Informatievrijheid en neutraliteit

Het zijn twee heel verschillende nieuwsberichten. Toch hebben ze iets gemeen: de gevolgen voor de *vrijheid van informatie*. Van het bespioneren van burgers in hun

privédomein gaat een zogenaamd 'chilling effect' uit. Als de overheid in staat is je communicatie te onderscheppen en monitoren, ben je minder geneigd om je kritisch te uiten tegenover diezelfde overheid. En het auteursrecht op met belastinggeld gefinancierde wetenschappelijke publicaties verhindert het kennismaken ervan door gewone burgers, maar (vooral) ook door startende bedrijfjes die zich – in tegenstelling tot grotere bedrijven – de dure licenties niet kunnen veroorloven.

In de informatieprofessie staan we niet zo vaak stil bij de politieke en economische belangen die met informatiestromen gepaard gaan. We zien informatie doorgaans als iets neutraals. Informatie *is* er, is ondergebracht in bestanden en voorzien van metadata. Als iemand een informatievraag heeft, proberen we die te vertalen naar het zoekstelsel en leveren we de informatie aan die we vinden. Onszelf zien we graag als neutrale informatiebemiddelaars. We streven daarbij naar juistheid, volledigheid, evenwichtigheid en indien gewenst ook actualiteit. Bij het opslaan en terugvinden van informatie hantieren we liever geen premissen van wenselijkheid en gekleurdeheid.

Normatieve en ethische kwesties

Waar we met een grote boog omheen lopen, of domweg niet aan toe komen in de dagelijkse drukte, zijn de normatieve en ethische vragen. Vragen over wat het betekent om in een informatiesamenleving te leven. Over de richting waarin die samenleving zich ontwikkelt, wat we daarvan vinden, en – vooral – of informatieprofessionals daarin *qualitate qua* een bijzondere rol hebben te vervullen. Want als informatie inderdaad zo cruciaal is geworden voor het functioneren van de samenleving, kun

je er vergif op innemen dat allerlei partijen het willen inzetten voor eigen profijt. En dat daarover sociale strijd ontstaat. Met de onthullingen over massaspionage door geheime diensten op basis van het materiaal van Edward Snowden is die strijd wel ontbrand. Hetzelfde geldt voor het wetenschappelijk publiceren met activisme van wetenschappers die zich sterk maken voor het publiceren in open access. Daarmee wordt het vrijelijk gebruiken en hergebruiken, zonder auteursrechtelijke belemmeringen, de inzet van het maatschappelijk conflict. Welke kant kiezen wij informatieprofessionals?

Publieke domein onder druk

Waarom stel ik die vraag? Welnu, het belangrijkste slachtoffer van de opmars van overheid en commercie is het *publieke domein*, de imaginaire ruimte waar burgers los van politieke en economische belangen met elkaar in discussie kunnen gaan. Over de inrichting van de samenleving en over zaken van algemeen belang. Waar als het goed is de kracht van argumenten telt, niet de reputatie, de macht of het geld van degene die ze bezigt. De prominentste theoreticus over dit onderwerp, Jürgen Habermas, zag ruim vijftig jaar geleden met de opkomst van de massamedia al dat de publieke ruimte langzaam maar zeker door commerciële en politieke invloeden werd teruggedrongen.

De opkomst van het internet en het wereldwijde web bracht in de jaren negentig de hoop dat burgers hun eigen ruimte weer konden herwinnen. In virtuele gemeenschappen konden zij zich onttrekken aan de dominantie van de massamedia. Ze konden in direct contact treden met volksvertegenwoordigers om ze ter verantwoording

‘In ons vak staan we niet zo vaak stil bij de politieke en economische belangen van informatiestromen’

te roepen of ze in te fluisteren hoe ze over bepaalde zaken dachten. Het werd allemaal mogelijk. In de praktijk viel het vies tegen. Al was het maar omdat de wethouder na een lange dag vergaderen niet meer in staat was haar volgelopen inbox bij te werken. Tussen wethouder en burgers kwam een woordvoerder te zitten die zich over de mailbox ontfermde.

Laten we eens van wat dichterbij kijken naar hoe het publieke domein sluipenderwijs wordt ingeperkt. Economie (bezit) en politiek (controle) zijn de terreinen waar we moeten zijn.

Economie: intellectueel eigendom

In het pogen meer grip te krijgen op informatie als handelswaar zijn ten minste twee brede tendensen zichtbaar: *uitbreiding van de bescherming van intellectueel eigendom* en pogingen door marketeers om *marktsegmenten steeds kleiner te maken*, tot het individuele niveau aan toe.

Het idee achter het intellectueel eigendomsrecht is dat een investering in innovatie moet lonen. Als iemand een uitvinding doet, een nieuw geneesmiddel ontwikkelt of een cultuurproduct (boek, film, foto, artikel et cetera) maakt, krijgt hij voor een beperkte tijd het exclusieve recht om het product te exploiteren. Hier zien we zowel pogingen om dit recht op zoveel mogelijk ‘voortbrengselen van de geest’ van toepassing te laten verklaren als om de beschermingsduur van het recht te verlengen. Een bekend voorbeeld van het eerste is het patenteren van in de natuur voorkomende DNA-sequenties (genen), zoals bij veredeld zaadgoed. In een aantal rechtssystemen is het toegestaan om (delen van) bouwstenen van het leven als handelswaar te kunnen exploiteren.

Een ander goed voorbeeld is de Amerikaanse *Copyright Term Extension Act* uit 1998 die de duur van het auteursrecht met twintig jaar verlengde. Het zorgde ervoor dat er in de VS tot 2019 geen auteursrechtelijk beschermd werk meer in het publieke domein terechtkomt. Tegenstanders van de wet, die hem de *Mickey Mouse Protection Act* noemden, schreven de totstandkoming ervan toe aan een effectieve lobby van grote mediabedrijven als Disney. De kosten voor lobbyisten en juristen verdienden ze met de verlenging van de termijn dubbel en dwars terug. Voor de man en vrouw in de straat betekent dit echter dat het twintig jaar langer duurt tot films zonder kosten bekeken kunnen worden op YouTube.

Economie: marktsegmentatie en big data

Sinds marketeersheugen is men bezig met pogingen om het consumentengedrag te vangen in segmenten. Het idee is dat je de markt beter kunt bedienen als je weet welke consumentengroepen er in de markt te onderscheiden zijn. Verschillende segmenten kunnen dan met verschillende marketingstrategieën worden benaderd.

In het verleden was voor het scherp krijgen van de segmenten kostbaar onderzoek nodig. De digitalisering van ons dagelijks leven heeft ervoor gezorgd dat steeds meer klantenbewegingen worden gelogd in databestanden: *big data*. Door bestanden aan elkaar te koppelen met sleutels, zoals de postcode, worden de segmenten steeds kleiner en dus verfijnder.

Een bedrijf als Google gaat een stap verder. Door zoektermen van gebruikers te koppelen aan hun locatie en wat ze in hun mails en Google+-netwerk posten, ontstaat een steeds scherper beeld van de individuele Google-gebruiker. Het aanbieden van dit

profiel aan adverteerders belooft voor de laatste een betere *return on investment* dan met de veel onscherpere campagnes in tijdschriften, op tv en in bushokjes. Nog leuker wordt het voor adverteerders wanneer ze inzicht krijgen in het individuele betalingsverkeer. Onze eigen ING Bank liet hierover onlangs een proefballonnetje op. Na de nodige verontwaardigde reacties benadrukte de bank dat het alleen ging om gegevens van mensen die zich er expliciet voor aanmelden.

Het behoeft geen betoog dat dit alles op gespannen voet staat met onze privacy. Google en Facebook dekken zich hier tegen in met hun gebruiksvoorwaarden die we met een muisklik vaak ongelezen ‘accepteren’. Deze voorwaarden worden geregeld herzien. Dat betekent meestal dat de rechten van de bedrijven op gebruik en analyse van de geposte content groeien. Voor de rechter kunnen Google en Facebook alleen nat gaan als ze de wijzigingen niet voldoende duidelijk hebben gecommuniceerd. Van de dan opgelegde geldboetes liggen Zuckerberg en de zijnen niet heel lang wakker.

Politiek: overheidsspionage

Sinds de onthulling van het grootschalige informatiesleepnet van informatie- en veiligheidsdiensten dankzij Edward Snowden weten we dat onze overheden er veel aan gelegen is om die diensten veel speelruimte te geven. Ook nu duidelijk is dat het aantal verhinderde terroristische aanslagen op de vingers van een verminkte hand te tellen zijn, halen velen hun schouders op onder het motto ‘ik heb niets te verbergen’. Waarschuwingen over het risico van onterechte verdenkingen op enig moment in de toekomst slaan de meesten van ons in de wind: ‘Dat zien we dan wel weer’.

Dit neemt niet weg dat de onthullingen een

‘Een informatieprofessional is de bewaker van intellectuele vrijheden en de universele toegang tot informatie’

patroon aan het licht hebben gebracht. Er is een soort wapenwedloop ontstaan in de signal intelligence (SIGINT). Geheime diensten verzamelen niet alleen zoveel mogelijk gegevens van de politieke en diplomatieke klasse in andere landen. Ze doen dat ook bij bedrijven (zoals de Braziliaanse oliereus Petrobras en het Belgische Belgacom) en van heel veel onverdachte burgers in die landen.

Waar de Amerikaanse wet het verbiedt om ongebreideld informatie te verzamelen van Amerikaanse staatsburgers geldt dat verbod niet voor de bijna zeven miljard niet-Amerikanen. En hetzelfde, maar omgekeerd, voor de niet-Nederlandse burgers. Als de geheime diensten uit bevriende landen hun data uitwisselen, ontstaat toch een wereldwijd controlesysteem. Het *chilling effect* dat daarvan uitgaat is nu nog niet groot. Mochten de komende jaren steeds meer Nederlanders worden geweerd van vluchten naar de VS of elders, dan zou daarin vlug verandering kunnen komen.

Politiek: ‘spin’

Een andere manier waarop de politiek probeert de publieke opinie te beheersen, is via het inzetten van een aanzienlijk leger aan communicatieprofessionals: voorlichters, woordvoerders, persoonlijke assistenten van bewindspersonen. Journalisten geven aan dat zij meer en meer moeite moeten doen om politici te spreken te krijgen over hun beleidsvoornemens. Bekend als ze zijn met de werkwijzen en mores in het journalistieke vak proberen voorlichters hun bazen en hun beleidsvoornemens zo positief mogelijk in de media te krijgen. Via de eigen website, blog of een kanaal als Twitter kan zonder tussenkomst van de media met de achterban worden ‘gecommuniceerd’. Daarmee krimpt de afhankelijkheid van de

journalistieke kanalen en hebben journalisten het nakijken.

Tegenbewegingen

Laten we dit allemaal zomaar over ons heen komen? Het eerlijke antwoord is: eigenlijk wel. Op 11 februari was er in de VS een breed gedragen protest tegen de spionagepraktijken. Onder de noemer ‘The day we fight back’ liet een grote coalitie van bedrijven en non-gouvernementele organisaties (NGO’s) de Amerikaanse overheid weten dat er een grens was overschreden. In Nederland lukte het niet om hiervoor meer dan een handjevol mensen op straat te krijgen of zelfs maar een manifest digitaal te ondertekenen.

Activisme is dun gezaaid, maar er zijn toch wel wat burgers en organisaties die zich niet voor andermans karretje willen laten spannen. Tegen de economische inperking van het publieke domein strijden de zelfbenoemde *piraten*. Vanuit een vorm van burgerlijke ongehoorzaamheid saboteren zij de auteursrechtelijke bescherming waar ze maar kunnen. Met peer-to-peer-uitwisseling, het kraken van kopieerbeveiligingen en het verbaal bestrijden van auteursrechtbeschermers zoals Buma/Stemra en Brein. Eenzelfde soort burgerlijke ongehoorzaamheid vertonen *ethische hackers*. Zij hebben het voorzien op het kraken of omzeilen van beveiligingssystemen om de kwetsbaarheid van overheids- en private databases aan het licht te brengen en aan te klagen, meer dan eens met een beroep op het algemeen belang. Je wilt immers niet dat je medische dossier op straat komt te liggen. Door onzorgvuldig handelen gebeurt dit niettemin regelmatig. Op het politieke vlak zijn er verder nog *klokkenuiders* als Edward Snowden en (op een andere manier) Julian Assange en de zijnen van Wikileaks. De rechtmatigheid

van hun acties blijft een punt van discussie. Volgens de geldende wetgeving zijn hun daden vaak strafbaar. Vanuit het algemeen belang geredeneerd kunnen hun acties met reden als moreel juist worden gekenschetst. Wat vriendelijker getint zijn bewegingen en NGO’s die de openheid van informatie en transparantie van overheden pogen te bevorderen, zoals in Nederland Bits of Freedom. Denk aan wetenschappelijke artikelen en onderzoeksdata, maar in wezen alle met publieke middelen vervaardigde gegevensbestanden en content (zoals het archief van de publieke omroep). Organisaties als deze blijven nadrukkelijk binnen de wet en proberen die hooguit aan de nieuwe digitale werkelijkheid aan te passen. Daartoe mobiliseren ze sympathisanten, dragen ze bij aan de publieke opinie en lobbyen ze bij parlementsleden en beleidsverantwoordelijken voor hun goede doelen.

Wat kan, of moet, de informatieprofessional doen?

Uit de genoemde voorbeelden – een kleine selectie – blijkt dat een neutrale positie innemen vrij lastig is. Om niet te zeggen onmogelijk. Informatieprofessionals dienen zich er naar mijn stellige overtuiging van bewust te zijn dat een keuze voor neutraliteit en afzijdigheid in de praktijk kan betekenen: het op z’n beloop laten van de aantasting van het publieke domein. En juist daar, in het helpen in stand houden van het publieke domein, ligt hun praktische rol en hun morele plicht. Waarom? Omdat een vrije publieke sfeer bevordert dat ideeën en meningen in confrontatie met elkaar komen en uiteindelijk de beste ideeën zullen overwinnen. Met een mooie dure term: *evolutionaire epistemologie*. Hierbij heeft de samenleving uiteindelijk het meest bij te winnen. De kortetermijnbelangen van de bedrijven en

‘Voor een protest tegen de spionage-praktijken kwam in Nederland slechts een handjevol mensen de straat op’

gezagsdragers in het heden moeten daaraan ondergeschikt zijn en blijven.

Elke bibliothecaris, archivaris, informatie- of kennismanager dient zich van het hedendaagse strijdtoneel bewust te zijn en van de morele verplichtingen die dat – als bewaker van de intellectuele vrijheden en de universele toegang tot informatie – met zich meebrengt. De ethiek van het vak is dat je je hiervan voortdurend bewust moet zijn, *juist wanneer je in dienst werkt van een bedrijf of organisatie die belang heeft bij het inperken van dat publieke domein*. Dat betekent in de praktijk dat je de luis in de pels moet zijn. Dat je bereid moet zijn geregeld kritische vragen te stellen aan je collega's en je manager, ook als die daarop niet zitten te wachten.

Aan de slag

Dit algemene principe is concreter te maken. Als informatieprofessional dien je de volgende zaken *actief te bevorderen*.

- > **Netneutraliteit:** het principe dat er op het internet geen voorrang wordt gegeven aan informatiepakketjes van aanbieders die meer geld te besteden hebben of meer invloed kunnen uitoefenen. Deze neutraliteit staat op dit moment in de westerse wereld zwaar onder druk. Loslaten ervan is koren op de molen van de kapitaalcrachtige spelers van dit moment en kan de ontplooiing van nieuwkomers met betere producten en diensten verhinderen. Een eerste stap is jezelf, je collega's en je baas te doordringen van het belang van netneutraliteit.
- > **Open access en linked open data** als hedendaagse vorm van vrijheid van informatie niet alleen van wetenschappelijke publicaties maar ook van 'alledaagse' kennis, informatie en data. Vrijheid van informatie is de beste garantie voor het

balanceren van de belangen van gevestigde bedrijven en die van nieuwkomers; bovendien is het de meest vruchtbare bodem voor innovatie van kennis en ideeën.

- > **Inperking van de reikwijdte van intellectuele eigendomsrechten**, zowel wat de duur van de bescherming betreft als de domeinen waarop de rechten betrekking hebben. Ook dit komt de innovatie en daarmee de 'evolutionaire epistemologie' ten goede.
- > **Privacybescherming:** aandringen op betere regelgeving en (vooral) handhaving ervan, bijvoorbeeld door het onzorgvuldig omgaan met persoonsgegevens door bedrijven streng te bestraffen; zoveel mogelijk tegengaan van het verhandelen van gebruik(er)sgegevens tussen bedrijven en/of overheden, bijvoorbeeld de logfiles die je eigen organisatie bijhoudt; adviseren van overheden en bedrijven over de mogelijke sociale gevolgen van het koppelen van informatiebestanden.
- > **Democratische controle op overheidsdiensten en bedrijven** die een spilfunctie vervullen in het internationale informatieverkeer; openheid en transparantie eisen in het optreden van overheden, bedrijven en organisaties opdat die democratische controle ook mogelijk wordt gemaakt.
- > **Educatie.** Dit vereist een houding waarbij je niet slechts informatievragen beantwoordt, maar je mensen – gebruikers, maar ook kennissen, familieleden en goede vrienden – bijbrengt hoe zij dit in het vervolg zelf kunnen doen. Waarbij je ze laat zien hoe gekleurd de informatie van vele aanbieders is. Dit houdt ook in jezelf indien nodig bijscholen in pedagogische vaardigheden.
- > En tot slot: als je het gevoel hebt van bovenstaande zaken te weinig af te weten: *informeer jezelf en praat erover met collega's*. De websites van organisaties

als Bits of Freedom, Electronic Frontier Foundation, wereldbibliotheekfederatie IFLA en de American Library Association zijn goede startpunten.

Verantwoordelijkheid van onze organisaties

Informatieprofessionals hebben niet slechts een individuele verantwoordelijkheid. Grote organisaties als wereldbibliotheekfederatie IFLA en ALA nemen hun verantwoordelijkheid en spelen inmiddels een rol in het politiek-bestuurlijke spel. IFLA laat bijvoorbeeld de stem van de bibliotheken horen in organisaties zoals de World Intellectual Property Organization (WIPO), terwijl de ALA ondubbelzinnig afstand heeft genomen van de digitale bewakingspraktijken van de Amerikaanse informatie- en veiligheidsdiensten.

Maar in Nederland en Vlaanderen zijn we nog onvoldoende actief en verzaken we onze plicht. Binnen de KNVI als beroepsvereniging staan de ethische vragen inmiddels op de agenda, maar binnen platforms als de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB), het UKB-verband en de FOBID als koepelorganisatie is te weinig activiteit te bespeuren. In het belang van informatie-vrijheid, het publieke domein en degenen die we onze 'gebruikers' of 'klanten' noemen kan en mag dat niet zo blijven. Dit vraagt van de informatiewerker eerst en vooral zelfonderzoek. Wat is mijn positie in de organisatie waarin ik werk? Wat kan ik in mijn positie bereiken? Welke persoonlijke risico's ben ik bereid te nemen? Helaas leven we in een tijd waarin het noodzakelijk is ons deze vragen te stellen. En ze van een antwoord te voorzien. <

Frank Huysmans is redacteur van *InformatieProfessional*.

BrowZine -

De beste wetenschappelijke tijdschriften op uw tablet!

BrowZine is een tablet applicatie die gebruikers door wetenschappelijke en peer-reviewed artikelen laat bladeren, lezen, opslaan en exporteren. Eenmaal bekeken en opgeslagen kan het artikel ook zonder internetverbinding benaderd worden. BrowZine vereenvoudigt het bijhouden van de meest recente vakliteratuur.

Voordelen voor onze klanten:

- Selecteer wetenschappelijke tijdschriften op basis van uw eigen elektronische collectie.
- Blader door complete afleveringen van tijdschriften
- Lees individuele artikelen
- Selecteer uw favoriete tijdschriften voor uw persoonlijke collectie
- Bewaar uw favoriete artikelen
- Additionele mogelijkheden met gepubliceerde informatie
- Artikelen zijn altijd en overal beschikbaar, dankzij uw reeds bestaande authenticatie oplossingen (inclusief EZproxy, Shibboleth, VPN etc.)

BrowZine omvat een indrukwekkende lijst met tijdschriften variërend van Open Access uitgevers zoals BMC en PLoS, tot uitgevers zoals Elsevier, Springer, BMJ en SAGE.

Contact:

Ronald van Dieën
rvandieen@LMInfo.nl
of 0031 (0)6 13838386

information delivery

Kiezen we voor een **centrale** of voor

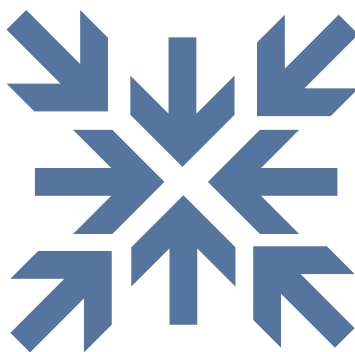
***** Hanneke Veen *****

Keuze voor centrale vestiging

➔ In tijden van gemeentelijke bezuinigingen zijn bibliotheken vaak aan de beurt. Zo ook in Assen. Op hetzelfde moment werd in de Drentse hoofdstad het cultuurpaleis De Nieuwe Kolk gebouwd, waar de bibliotheek naartoe zou verhuizen. Een tijd van spanning en op gespannen voet staan met de gemeente was het gevolg, 20.000 verzamelde handtekeningen brachten echter niet het gewenste resultaat. De wijkfilialen moesten uiteindelijk toch hun deuren sluiten, de bibliotheek trok in de nieuw te bouwen centrale.

Sluiten wijkvestigingen, nieuwe dienstverlening

In een werkgroep met vertegenwoordigers van bibliotheek en gemeente is een viertal scenario's ontwikkeld. Uiteindelijk is gekozen voor een scenario waarin het gefaseerd sluiten van de wijkfilialen, twee in 2012 en twee in 2014, gepaard ging met extra aandacht voor de jeugd (0-12 jaar) en ouderen. Zo hebben vanaf 2012 alle basisscholen in Assen de Bibliotheek op school gekregen. Ook werden er blijvende voorzieningen voor ouderen gecreëerd in de vorm van een boek-aan-huis-dienst en collecties in verpleegtehuizen en buurthuizen. En samen met de partners in De Nieuwe Kolk – een theater/bioscoop en een centrum voor de kunsten – organiseerde de bibliotheek het 'Dagje De Nieuwe Kolk', een kennismaking met workshops en mini-concert voor de oudere inwoners. Inmiddels is het 2014. Na een reorganisatie, sluiting van vier filialen en een verhuizing hebben we een totaal nieuwe organisatie, is er nieuwe dienstverlening ont-

wikkeld (zoals touchtafels en -wand met informatievoorziening en formats voor de zakelijke markt) en zijn we voortaan ook op zondag open.

Nieuwe kansen door samenwerking

Ben ik een voorstander van enkel en alleen een centrale vestiging? Niet per se. Ik ben wel van mening dat het slechter had gekund in een stad waar klanten op maximaal vijf kilometer afstand van de centrale wonen, met voor kinderen en ouderen bibliotheekvoorzieningen in de wijken. Waarbij ik ook denk dat we met de partners in De Nieuwe Kolk allianties kunnen aangaan. Dat geeft veel nieuwe kansen en maakt nieuwe bezuinigingen vooralsnog minder waarschijnlijk. Een centrale bibliotheek in de stad werkt. Met één kanttekening: voor de jeugd en ouderen moet je een voorziening in de wijken geregeld hebben. De rest kan toch best fietsen? Want hoe ver is dat nu eigenlijk? En het is nog gezond ook! Bovendien maakt de parkeergarage onder het gebouw

Openbare bibliotheken hebben de afgelopen jaren te maken gekregen met forse kortingen op hun subsidies. Vele stonden voor de keus: steken we het geld in de dorps- en wijkvestigingen, of sluiten we die juist ten gunste van de centrale vestiging? Twee directeuren over hun overwegingen: Hanneke Veen (Assen) koos voor de centrale vestiging, Kees Hamann (Vlissingen) hield de wijkvoorzieningen overeind ten koste van de centrale.

het ook voor automobilisten eenvoudig de bibliotheek te bereiken.

Wijkbewoners komen hier ook, alleen op andere momenten. De woensdagmiddag en het hele weekend, inclusief de zondag, zijn populair. Tachtig procent van ons publiek woont binnen acht minuten rijden van de centrale vestiging.

Dat dit op het platteland anders kan zijn, en misschien wel is, begrijp ik. Voorzieningen zijn hier schaarser en de bibliotheek heeft er vaak een andere, bredere rol dan de bibliotheek in een stadswijk. Wijkfilialen in de stad of op het platteland verschillen van elkaar; en dat geldt ook voor de impact ervan. Zou het zo kunnen zijn dat wijkfilialen in een compacte stad als Assen meer een luxe zijn en op het platteland eerder noodzaak?

Hanneke Veen is directeur van Bibliotheek Assen.

wijkvoorzieningen?

***** Kees Hamann *****

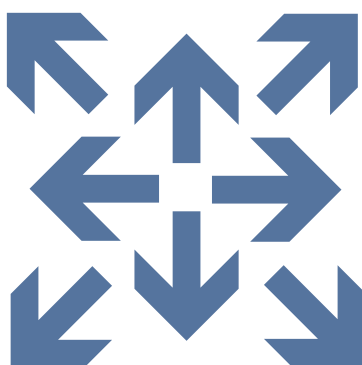
Keuze voor wijkvestigingen

➤ Eind 2006 discussieerde het bibliotheekteam over de vraag wat onze betekenis voor de Vlissingse samenleving is en hoe we die zouden kunnen vergroten. Gezamenlijk beseften wij dat het jeugdbibliotheekwerk en alle leesbevorderingsprojecten onvoldoende effect hadden om ons daarmee op de borst te kunnen slaan.

‘Als bijna de helft van de kinderen met een onvoldoende voor begrip lezen van de basisschool gaat, kunnen wij ons toch niet hoofdzakelijk blijven concentreren op dat andere deel, dat super graag leest?’ Met dit gevoel omarmden wij de visie dat de bibliotheek veel meer maatschappelijke waarde kan bieden als wij meetbaar bijdragen aan een goede taalontwikkeling van jonge kinderen, en daardoor ook aan meer succes bij het leren lezen en het genieten daarvan.

Naar scholen

Om dit te bereiken moesten wij ons werk drastisch aanpassen. Bijna elk kind in Vlissingen was wel lid van de bieb, maar amper de helft kwam regelmatig bij ons langs. We besloten dus naar de scholen te gaan met mooie collecties en behoorlijk wat uren personele begeleiding in de school. Tweede stap was omarming van de kinderdagverblijven en peuterspeelzalen én het stimuleren van voorlezen thuis met de VoorleesExpress. Inmiddels hebben we tien Bibliotheken op school, hebben alle kindercentra collecties en begeleiden bibliotheekmedewerkers met gerichte aandacht elk kind dat taalachterstand heeft opgelopen.

Bezuinigingen

Maar dan moet er met ruim dertig procent bezuinigd worden. Dan sta je voor de keuze om deze bibliotheekjes op locatie op te heffen en alle kinderen weer naar de bibliotheekvestigingen te laten komen. Berichten uit andere steden, waar wijkfilialen geofferd werden om een complete centrale bibliotheek te behouden, zetten die discussie op scherp. Eén centrale is immers kostenefficiënt, het bundelt diensten en representeert het gezicht van de bibliotheek aan de samenleving.

Spreiding bleek echter zo succesvol, dat het loslaten van de visie uit 2006 eigenlijk niet ter discussie heeft gestaan. Vrijwel alle kinderen in de leeftijd van 2 tot 13 jaar maken hierdoor met zeer grote regelmaat gebruik van de bibliotheek, thuis wordt aanmerkelijk meer voorgelezen en we proberen ouders via dat enthousiasme ook zelf weer

meer te laten lezen. Zelfs het filiaal in de wijk Oost-Souburg, waarvan wij dachten dat die grote concurrentie van de Bibliotheken op school zou hebben, wordt juist vaker dan voorheen door kinderen met hun ouders bezocht. Dagelijks rijdt een bestelbus rond om elke locatie te voorzien van bestelde media uit de gehele Zeeuwse collectie. We passen op elk kindercentrum of basisschool onze diensten aan de wensen van de professionals aan, zodat door dit maatwerk groepsleiders en leerkrachten veel meer aandacht aan taal- en leesontwikkeling besteden.

Breder speelveld, groot draagvlak

Natuurlijk richt Bibliotheek Vlissingen zich op bredere doelen dan alleen taal- en leesbevordering. De traditionele diensten van de bibliotheek vereisen ons inziens geen groot bibliotheekgebouw; zeker niet als we het komende decennium de mogelijkheden van digitale dienstverlening scherp weten te benutten. De gemeenteraad ging unaniem akkoord met deze focus op taal- en leesbevordering en stemde in met verkleining van de centrale bibliotheek. Een voorstel tot verplaatsing van de centrale uit het centrum gaf enorme reuring, omdat dit als een sluiting werd opgevat. Maar de verkleining op de huidige locatie wordt naar verwachting dit jaar uitgevoerd, waardoor aan de bezuinigingsopdracht is voldaan. In dat licht werd vorige maand feestelijk onze tiende Bibliotheek op school geopend. <

Kees Hamann is directeur van Bibliotheek Vlissingen.

Open Access: trending topic 2014

Open Access is ontdaan van zijn idealistische retoriek en betekent nu simpelweg: vrije toegang tot wetenschappelijke output voor de wetenschap. Waar staan de betrokken uitgevers, wetenschappers, universiteiten, financiers en de politiek op dit moment? Astrid van Wesenbeeck schetst een beeld aan de hand van zes actuele topics. Wordt 2014 het jaar waarin de fundamenten voor een werkelijke transitie naar Open Access gelegd worden?

Astrid van Wesenbeeck *****

Open Access zal vandaag de dag voor veel bibliotheekmedewerkers (in ieder geval voor alle medewerkers bij een universiteitsbibliotheek) een vrijwel geïnstitutionaliseerd begrip zijn, waarvan de idealistische elementen die er tien jaar geleden nog omheen hingen – democratisch, verbindend, revolutionair, eerlijk – zijn geëvolueerd tot realistische retoriek.

Van alle sentimenten ontdaan, Open Access betekent gewoon vrije toegang tot en gebruik van wetenschappelijke output (artikelen en data) ten behoeve van wetenschap, kennisdeling en ontwikkeling. Toegang en (her)gebruik vinden plaats onder de juiste voorwaarden, idealiter aangegeven door de auteur die de rechten niet meer heeft overgedragen aan de uitgever maar in plaats daarvan het werk heeft voorzien van een licentie.¹

‘De Nederlandse infrastructuur voor OA ligt er nu – een belangrijke voorwaarde voor de rest’

Sinds de lancering van de *Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities* in 2003 – een gebeurtenis die leidde tot betrokkenheid van veel belanghebbenden – heeft de zogenaamde *Open Access Movement* de gemoederen in de academische wereld onafgebroken beziggehouden. Het huidige Open Access-landschap in

Nederland wordt gekenmerkt door de volgende thema’s:

Institutional Repositories – de groene route

Universiteitsbibliotheken over de hele wereld hebben massaal Institutional Repositories opgericht. Of anders gezegd: digitale archieven waarin wetenschappers hun (gepubliceerde) artikelen in kunnen plaatsen.² Om de archieven ook echt gevuld te krijgen, is door veel universiteitsbibliotheken ingezet op Open Access-voorlichting aan de wetenschappelijke achterban. Voorlichting over de voordelen van vrije toegang tot en vrij gebruik van wetenschappelijke informatie en voordelen van het Institutional Repository; de plek die garant staat voor duurzame archivering van artikelen. De Institutional Repositories worden door de wetenschappers nog niet als een handig instrumentarium beschouwd en daarom groeien ze met mate.

Ondanks schaarse betrokkenheid van wetenschappers doen alle universiteiten en onderzoeksfinanciers in Nederland wel mee. Dat is een mijlpaal voor Open Access in Nederland en voor de OA Movement in zijn geheel, want Nederland is een grootproducent van wetenschappelijke artikelen. De infrastructuur ligt er, kunnen we

Astrid van Wesenbeeck behaalde in 2000 haar master in de Moderne Nederlandse Letterkunde (UU). Daarna werkte zij voor de UB Utrecht onder andere als open access publishing consultant. In 2010 nam Astrid voor anderhalf jaar het leiderschap van SPARC Europe op zich, een organisatie die voor Europese UB-en lobbyt voor OA. Sinds oktober 2011 is zij Open Access Officer en projectmanager bij de Koninklijke Bibliotheek.

QOAM

In Nederland is in 2013 de service QOAM gelanceerd. QOAM richt zich op auteurs die op zoek zijn naar een betrouwbaar en goed Open Access-tijdschrift om in te publiceren. Auteurs, redacteuren en andere kenniswerkers kunnen zogenaamde Journal Score Cards invullen waarmee ze een tijdschrift beoordelen op een aantal criteria. Hierbij wordt geput uit informatie die de website van het tijdschrift biedt. QOAM wordt in de loop van 2014 internationaal uitgerold.

Finch

De Nederlandse situatie volgt op de Britse, waar de overheid in 2012 de adviezen uit het Finch Report heeft overgenomen. In dit rapport wordt aanbevolen om in te zetten op de gouden route vanwege de onmiddellijke beschikbaarheid van de artikelen. Deze strategie volgt uit het gegeven dat in de groene route de embargoperiodes domineren en er vaak niet werkelijk sprake is van 'immediate' Open Access; de embargoperiodes staan gemiddeld op zes tot twaalf maanden.

Implementatie van de aanbevelingen uit het Finch Report heeft echter geleid tot, zoals te verwachten, relatief hoge APC's en extra kosten die de uitgevers vragen voor CC-BY-licenties, die hergebruik en data & tekst mining toestaan. Met andere woorden: de uitgevers wisten er weer 'big business' van te maken.

Vanwege de hoge kosten van dit scenario is in een beleidswijziging opgenomen dat auteurs zelf mogen kiezen of ze voor goud of groen gaan.

zeggen. Dat is een belangrijke voorwaarde voor de rest. De inhoud van alle Nederlandse Institutional Repositories is doorzoekbaar via Narcis.

Uitgevers – de gouden route

Ook de uitgevers hebben niet stilgezeten. In 2008 verenigde een groep nieuwe spelers in het veld zich in de internationale Stichting OASPA: Open Access Scholarly Publishers Association. Alle Open Access-uitgevers die lid zijn van OASPA hebben de kwaliteit van het peer review-proces geborgd, publiceren onder een CC-BY- of CC-BY-NC-licentie en zijn transparant over de vergoeding die ze vragen voor het publiceren van een artikel, de APC: Article Processing Charge.

Het British Medical Journal (BMC-Springer), misschien wel het meest bekende en grootste Open Access-tijdschrift ter wereld, is een van de oprichters van OASPA. Ook het Utrechtse Igitur was bij de oprichting betrokken.

Niet alle Open Access-uitgevers zijn lid van OASPA. Om lid te worden moet een tijdschrift aan de hierboven genoemde criteria voldoen en een lidmaatschap kost geld. Uit het aantal registraties in de Directory of Open Access Journals (DOAJ) blijkt dat er veel meer Open Access-tijdschriften

'Het initiatief van staatssecretaris Dekker vormt het ultiem momentum om de koe bij de horens te vatten'

bestaan dan de circa 100 die lid zijn van OASPA: meer dan 9.000. En het aantal Open Access-tijdschriften groeit jaarlijks. Ook de DOAJ werkt met criteria die kwaliteit moeten borgen, maar registratie is kosteloos en tot voor kort was er onvoldoende controle en werden nieuwe tijdschriften te gemakkelijk toegelaten zonder kwaliteits-toets. Ook werden geregistreerde tijdschriften niet meer opnieuw gecontroleerd. Na enkele schandalen in het Open Access publiceren is de DOAJ aan een opschone-actie begonnen en worden tijdschriften die niet aan de kwaliteitscriteria voldoen, verwijderd uit de DOAJ-database (zie kaders QOAM en Kwaliteit).

Goud of groen

In de *Berlin Declaration* worden de twee routes als 'complementary' omschreven, in

Kwaliteit

Kwaliteit is een terugkerend thema gebleken in de Open Access-discussie, waarin de begrippen 'kwaliteit' en 'prestige' aan elkaar worden gekoppeld. Wetenschappers voelen de druk om te publiceren in prestigieuze tijdschriften met een hoge impactfactor en dit zijn vaak de gevestigde tijdschriften die niet Open Access zijn. De Open Access-tijdschriften op hun beurt hebben vanwege hun jonge leeftijd vaak nog geen competitieve Impact Factor en daardoor zijn ze minder aantrekkelijk voor auteurs. Omdat gebruik van citaties die tot een Impact Factor moeten leiden niet vrij is van manipulaties, heeft het Open Access tijdschrift PloS de Article Level Metrics (ALM) ontwikkeld; een aantal alternatieve en meer objectieve indicatoren die informatie geven over gebruik en hergebruik. Ook heeft een aantal schandalen de reputatie van Open Access-uitgevers ernstig aangetast. Een aantal malafide uitgevers heeft het Open Access-businessmodel gebruikt om zo veel mogelijk geld binnen te halen door artikelen te publiceren zonder enig beoordelingsproces. Het laatste schandaal was het zogenaamde Bohannon-affaire, waarin een artikel dat een fake-onderzoek beschreef is geaccepteerd voor publicatie door een aantal Open Access-uitgevers. Deze affaire heeft aangetoond dat niet alle Open Access-tijdschriften het peer review-proces zorgvuldig inrichten en borgen. Het artikel zegt echter niets over de werking van Toll Access-tijdschriften; het artikel was daar immers niet aangeboden. De aanwezigheid van een peer review-proces is overigens ook geen garantie voor betrouwbaarheid en kwaliteit; uiteindelijk staat of valt de kwaliteit van het proces bij de betrokkenheid en betrouwbaarheid van de wetenschappers die dat proces inhoudelijk op een degelijke en integere manier moeten uitvoeren. (Google op 'peer review scandals' en je wordt overladen met voorbeelden.)

'Een aantal schandalen heeft de reputatie van Open Access-uitgevers ernstig aangetast'

de praktijk lijkt er een concurrentie tussen de twee routes te zijn ontstaan. Voorstanders van de groene route zijn bang dat de uitgevers het model onbetaalbaar maken als alleen op goud wordt ingezet, en voorstanders van de gouden route zien weinig heil in de werking van de Repositories vanwege de embargoperiodes en de ontbrekende prikkel voor wetenschappers om hun artikel te archiveren. Het oorspronkelijke idee staat echter nog steeds als een paal boven water. Met de Institutional Repositories wordt duurzame opslag en toegang gegarandeerd, en met de Open Access-uitgevers wordt het peer review-proces, kwaliteit en wetenschappelijke integriteit gefaciliteerd. Veel onderzoekfinanciers die Open Access ondersteunen, moedigen beide modellen aan maar staan wel een keuze toe. Het zou het mooist zijn als beide strategieën altijd op elkaar moeten volgen.

Hybride uitgevers

De transitie naar Open Access van de tijdschriften van de gevestigde uitgevers verloopt niet in een sprint. Zolang abonnementen worden afgenomen, veelal via de Big Deals die met universiteitsbibliotheken worden gesloten, zullen gevestigde uitgevers geen werkelijke urgentie voelen om hun verdienmodel te wijzigen – om de transitie van Toll Access naar Open Access in te zetten. Daar komt bij dat juist deze traditionele uitgevers vaak de tijdschriften met de hoogste Impact Factors uitgeven, nog steeds het belangrijkste criterium voor een auteur bij het selecteren van een publicatiekanaal. Steeds meer gevestigde uitgevers bieden de auteurs wel een Open Access-optie aan. Veel van deze opties zijn twee keer zo duur

als de gemiddelde APC (1000 euro vs. 2000 euro).

Uitgevers die een Open Access-optie aanbieden en abonnementsgelden ontvangen, worden binnen de Open Access Movement ook wel hybride uitgevers genoemd. Je zou mogen verwachten dat de abonnementsprijs daalt zodra van de Open Access-optie gebruik wordt gemaakt, maar dit valt in de praktijk ernstig tegen. Voor het dubbel ontvangen van geld, zowel voor de abonnementen als voor de Open Access-optie, wordt daarom de term *double dipping* gehanteerd.

Financiers van onderzoek

De internationale Open Access-lobby heeft zich voor een groot deel gericht op de financiers van wetenschappelijk onderzoek. Pas als zij eisen gaan stellen aan de beschikbaarheid van de onderzoeksresultaten, zal het publicatielandschap werkelijk gaan veranderen. Je zou natuurlijk kunnen zeggen dat in de ideale situatie de verandering bij de wetenschappers begint, maar met het oog op prestige en kwaliteit staan de wetenschappers vaak met hun rug tegen de muur (zie kader Kwaliteit). Daarbij ondervinden veel wetenschappers geen toegangsprobleem en dus ontbreekt de prikkel om de situatie te veranderen. Een eerste succes werd in 2006 geboekt. De Wellcome Trust, een van de grootste onderzoekfinanciers ter wereld, stelde Open Access verplicht voor door hen gefinancierd onderzoek. Ook de Europese Commissie stelt zich op als fervent Open Access-ondersteuner. In het zevende Research Framework worden de ontvangers van *EC-grants* binnen 25 wetenschappelijke disciplines verplicht gesteld hun artikel in een Institutional Repository te deponeren of in een Open Access-tijdschrift te publiceren. Voor de laatste mogelijkheid is een extra fonds ingericht. In het Horizon2020-programma, de opvolger van het 7^e Framework Programme, worden wetenschappers binnen alle wetenschappelijke disciplines verplicht gesteld om aan de Open Access-criteria te voldoen. In Nederland speelt het NWO een aanjagende rol. Met een Open Access-Stimuleringsfonds worden wetenschappers aangemoedigd om hun publicaties in een Open Access-tijdschrift te publiceren. In navolging van het NWO hebben ook instituten als het Nederlands Kankerfonds en STW

Open Access-clausules in hun subsidievoorwaarden opgenomen.

Brief van Dekker

Een belangrijke stap richting een Open Access-transitie in Nederland is gezet door staatssecretaris Sander Dekker (OCW) die in oktober 2013 in een brief aan de Tweede Kamer heeft laten weten dat hij in 2024 'de volledige omslag naar Open Access' wil hebben gerealiseerd. Hierbij heeft hij een tussenstand van zestig procent Open Access-dekking in 2018 voor ogen.

Dekker spreekt in de brief zijn voorkeur uit voor de gouden route, dus Open Access via de uitgevers, en hij geeft aan dat er geen extra financiële middelen beschikbaar worden gesteld. Deze laatste richtlijn leidt in ieder geval tot de verwachting dat het gebruik van hybride tijdschriften wordt ontmoedigd mits de abonnementsgelden omlaaggaan, en dat er paal en perk aan de hoogte van de APC's zal moeten worden gesteld. Zijn ambitie houdt ook in dat een cultuuromslag van de uitgevers wordt verwacht. De Nederlandse universiteiten hebben Dekker er daarom op gewezen dat er druk op de uitgevers moet worden uitgeoefend, maar ook dat de Institutional Repositories een belangrijke rol blijven spelen in de overgangperiode.

Vrijblijvend is Dekkers ambitie overigens niet. De staatssecretaris kondigt wetgeving aan als de resultaten achterblijven bij de streefcijfers.

Vooruitblik

Beleid op papier veranderen of een ambitie aankondigen in een brief is een misschien noodzakelijke eerste stap, de cultuurverandering daadwerkelijk bewerkstelligen is pas de werkelijke opgave, de echte uitdaging. Een traject waarin vele kleine stapjes zullen moeten worden gezet.

Het initiatief van Dekker vormt een ultiem momentum om de koe bij de horens te vatten. Toch ligt er op dit moment nog geen successcenario klaar waar alle betrokken partijen, dus universiteiten, uitgevers, financiers en bibliotheken, zich in zullen kunnen vinden. De mogelijke scenario's moeten gezamenlijk worden onderzocht en de verschillen in de belangen zijn groot (zie kader Finch).

Om tot een strategie te komen, vindt in de zomer op initiatief van Dekker een ronde-

tafelconferentie met stakeholders plaats waar conclusies zullen worden getrokken over de wijze waarop Open Access in Nederland kan worden versneld. De rondetafelconferentie wordt voorbereid in een aantal werkconferenties die door OCW in samenwerking met SURF worden georganiseerd. Tegelijkertijd overlegt Dekker in EU-verband met zijn Europese collega's over de mogelijkheden om internationaal samen op te trekken.

De volgende thema's en ontwikkelingen zullen een rol gaan spelen in de gewenste transitie naar Open Access:

1. Big Deal-onderhandelingen

De verlengingen van de Big Deals waarover ook deze zomer zal worden onderhandeld, zullen zeker een rol gaan spelen in het traject dat nu door Dekker is ingezet. Zullen er bijvoorbeeld Open Access-scenario's in de contractperiode worden afgesproken? In NRC Handelsblad van 1 maart 2014 staat een interessante column van Robbert Dijkgraaf – niet vrij toegankelijk te lezen helaas – over Open Access en Big Deals.

2. Open Access Infrastructuur

Met de pijlen gericht op de gouden route, kan een toename van APC-transacties worden verwacht. Gaan in de toekomst circa 33.000 auteurs eigenhandig een APC betalen, of worden er lidmaatschappen met Open Access-uitgevers overeengekomen? Of zal een intermediaire partij ontstaan die in plaats van licentiebeheer aan APC-beheer gaat doen?

3. Auteursrecht

Zolang auteurs de rechten op hun artikelen overdragen aan uitgevers, blijven de uitgevers deze rechten als instrumenten gebruiken om restricties op toegang te implementeren en om hergebruik te verhinderen. Staat of valt een werkelijke cultuuromslag naar Open Access bij de manier waarop auteurs met hun rechten omgaan en zal eventuele toekomstige wetgeving hier gedrag gaan afdwingen?

4. Text mining

Text mining is de analyse van in natuurlijke taal geschreven ongestructureerde teksten met als doel gegevens uit die teksten te halen. Dit is een relatief nieuwe ontwikkeling waarvan succesvolle toepassing staat of valt bij open toegang tot grote databestanden. Als toepassing van tekst mining belangrijker wordt, zou deze nieuwe ontwikkeling zomaar de echte aanjager van Open Access kunnen worden in de toekomst.

Nieuw beleid, hardnekkige gewoontes en nieuwe technologische ontwikkelingen, spannend is en blijft het systeem van wetenschappelijke communicatie. We mogen best verwachten dat 2014 het jaar is waarin de fundamenten voor een werkelijke transitie naar Open Access gelegd zullen worden.

Noten

- 1] De CC-BY-licentie wordt in de Open Access Movement als de meest geschikte licentie beschouwd.
- 2] Alle Institutional Repositories zijn geregistreerd in ROAR: roar.eprints.org.

Een gewone maandag bij de Bibliotheek van de EUR

Wat gebeurt er op een heel gewone maandag in februari bij de Bibliotheek van de Erasmus Universiteit Rotterdam? IP-redacteur Alice Doek zat er 'als een vlieg aan de muur' in diverse ruimten en ving dit op.

Alice Doek

'Van iedereen wordt binnenkort het veranderpotentieel ingeschat'

Meest gebruikte woord: vlootschouw

De 64 medewerkers van de UB-EUR zullen binnenkort worden *geschouwd*: van iedereen wordt het *veranderpotentieel* ingeschat zodat duidelijk wordt in welke mate de UB meekan met de veranderingen eromheen. Ook de directieleden worden daarbij niet ontzien.

Zoals in veel bibliotheken is er weinig verloop in het personeelsbestand, maar ondertussen gaat de strategie flink op de schop. Is de *match* nog wel goed? Kunnen de medewerkers, hoe bevlogen ook, die veranderingen wel aan? De vlootschouw brengt tijdens een werkoverleg van de afdeling Academic Services de

tongen flink in beweging. Iemand vindt de aanpak verfrissend. Maar ook zijn er serieuze vragen. Wat vindt de dienstcommissie hiervan? Moet niet eerst de strategie helemaal uitkristalliseren, zodat je als loyale medewerker kan bedenken waarbij je kunt aanknopen?

Een ervaren medewerker twijfelt aan het nut van de vlootschouw: alleen al door de aankondiging zullen mensen met veel kwaliteiten zich achter de oren krabben en hun heil elders zoeken; andere mensen blijven gefrustreerd zitten, omdat ze niets anders kunnen. De sfeer lijdt er nog niet onder: met vliegdekschepen en zeilboten wordt lustig voortgeborduurd op de maritieme metafoor.

Minst gebruikte woord: boek

Van de boekencollectie komt het grootste deel zelden meer van zijn plek, al moeten we dat in Rotterdam figuurlijk opvatten: de magazijnboeken hebben namelijk geen vaste plaats. De nieuwe directeur Matthijs van Otegem ('wel een lefgozer') heeft het voor elkaar dat de UB de spil gaat vormen in onderzoeksondersteuning aan de gehele EUR. Op alle gebieden van de *research life cycle* moet de bibliotheek het

aanspreekpunt worden en innovatieve projecten leiden.

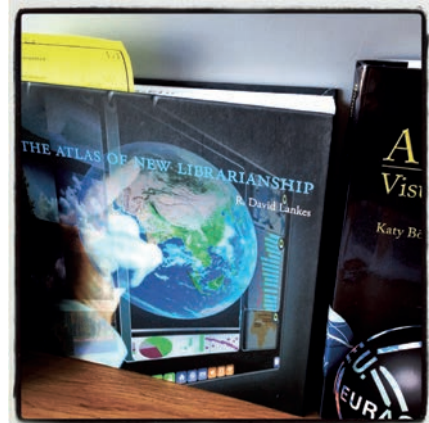
Dat is nog niet zo'n groot probleem als het gaat om het traditionele verzamelen van informatie. Maar welke deskundigheid hebben boekenverzamelaars op het gebied van fondsenwerving? Ook op het vlak van onderzoeksdatamanagement worden er straks veel hogere eisen gesteld dan de afgelopen jaren het geval was.

Medewerkers zijn ongerust over de projectaanpak: alles wat geen project mag heten, wordt ondergewaardeerd, zo is de vrees. De bureaucratie neemt al toe, zegt een van de medewerkers.

O-O-balans

Een docent van de MBA Health komt bij de *liaison librarian* (voorheen: vak-referent) langs om te overleggen rondom informatievaardigheidsinstructies. Die zouden flink kunnen bijdragen aan de kwaliteit van de scripties. Het mag geen standaardverhaal worden. Wel: veel aandacht voor refereren en citeren.

De *liaison librarian* – op haar tafel prijkt de 'Atlas of new librarianship' van David Lankes – denkt enthousiast mee over de mogelijkheden, vraagt in hoeverre de studenten ook aan datamanagement gaan

doen, maar doet geen concrete toezeggingen. Ondertussen speelt door haar hoofd deze vraag: in hoeverre hoort informatievaardigheidsonderwijs straks nog tot de prioriteiten van de UB? Van de directeur is bekend dat hij sceptisch is over het effect van zo'n training, en aanstuurt op meer cijfers en feedback. En ook is er de kwestie van geld. Studenten tellen 27 duizend euro neer voor een MBA-opleiding. Gelukkig is men bereid de tijd en de inspanningen van de bibliotheekmedewerkers per dagdeel te vergoeden. Vaardigheidsonderwijs houdt soms ook in dat studenten worden rondgeleid door de bibliotheek. Hier zijn de baliemedewerkers van de afdeling Library Learning Center bij betrokken. Zij waren niet blij

met het grote aantal groepen dat door de UB moest worden geleid, maar inmiddels is er een goede afspraak in de maak: maximaal 48 studenten per dagdeel en liever niet tussen de middag. Medewerkers in 'H3' werken ondertussen aan producten die fysieke rondleidingen overbodig kunnen maken.

Kantoortuin

Vrijwel elk hoekje en gaatje in de UB wordt benut als studieplek. Voor de overgebleven medewerkers is steeds minder plaats. En hoe prettig het ook is zo letterlijk dicht bij de doelgroep te zitten, de samenvattingen die studenten maken, kunnen door de dunne wandjes in de vergaderzaal nauwelijks worden tegengehouden. Een flinke groep bibliotheekmedewerkers is al vertrokken naar een verdieping in de Faculteit Economie. Bilocatie heet dat. Het gaat nog erger worden, want van 2015 tot 2017 wordt de UB op de campus Woudestein verbouwd en gerenoveerd. Resultaat over drie jaar: nog meer studieplekken. Ondertussen is het voor de verhuisde medewerkers best goed toeven in 'H3': rustige plekken in een comfortabele kan-

'Hoort informatievaardigheidsonderwijs straks nog tot de prioriteiten van de UB?'

toortuin met een mooi uitzicht op de Rotterdamse skyline. Alleen toiletborstels ontbreken. En o ja, de pc's kunnen maar door één persoon gebruikt worden waardoor flexwerken nog niet kan: het netwerk heeft een oppepper nodig. In dezelfde kantoortuin werken ook mensen van het Informatiseringscentrum. Hilariteit was er, toen vorige week het netwerk platlag. Er kwamen voortdurend collega's bij de IT'ers langs met nietwerkende oplossingen voor het probleem. Maar relaxed zijn de burens ook: met een groot tv-scherm waarop de Olympische Winterspelen gevolgd worden. <

Alice Doek is redacteur van *InformatieProfessional*.

Geschiedenis van bibliotheek- en archieftaken bij TNO

TNO bestond sinds haar oprichting in 1930 feitelijk uit een verzameling van tientallen onderzoeksinstituten, die vanuit een zelfstandige positie waren opgegaan in de TNO-familie. Elk van die instituten had een eigen team voor bibliotheek- en archieftaken.

Die bibliotheken en archieven waren ooit zeer omvangrijk, maar er was geen samenwerking tussen de TNO-instituten; bovendien leidden ze een weinig dynamisch bestaan. Sommige instituten hadden forse personele bezettingen en dat was door de jaren heen steeds een eenvoudig doelwit voor besparingen vanuit directies en managers.

Deze informatieafdelingen waren niet erg actief in de TNO-bedrijfspolitiek; ze hadden moeite om hun rol binnen TNO te vertalen naar een echte toegevoegde waarde voor de organisatie. Wat ook niet hielp was de onduidelijke organisatorische inhang: nu eens onder Facilitaire Diensten, dan weer onder Communicatie of IT, maar nooit onder aansturing van een staf-directie die werkelijke kennis of visie had van de vitale rol die deze mensen spelen in de TNO-informatiehuishouding.

In de jaren negentig werd in eigen huis een intranet ontworpen dat haar tijd ver vooruit was. Dit intranet was tussen 2000 en 2011 de spil van alle administratieve taken van 5.500 TNO-medewerkers.

Het met maatwerk gebouwde systeem bleek echter op langere termijn onmogelijk te onderhouden. Vanaf 2011 startte TNO daarom met een nieuw intranet, ditmaal gebaseerd op Microsofts SharePoint 2010 (SP). In deze nieuwe omgeving moesten alle bedrijfsprocessen van TNO opnieuw worden ondergebracht. Bovendien realiseerde men zich toen dat het de hoogste tijd was om op dit terrein nieuw informatiebeleid te ontwikkelen en de teugels van een correcte bedrijfsvoering te gaan aanhalen. 2011 was bij TNO ook het moment voor een omvangrijke kanteling/reorganisatie. In dit kantelgeweld hebben de wetenschappers en onderzoekers van TNO het belang herontdekt van een actief, centraal team Informatie Specialisten.

Per maart 2011 werd een nieuwe, centrale stafafdeling voor informatietaken opgericht: Research en Information Support (RIS) genaamd. In deze afdeling werden alle nog resterende informatiespecialisten en archivariissen opgenomen. Dat waren er in geheel TNO nog veertien voor enkele tientallen locaties. Dat is ongeveer een kwart van het aantal arbeidsplaatsen voor informatieprofessionals dat TNO in 2001 nog telde.

FUNCTIONEEL BEHEER BIJ TNO

De informatie-professional als 'scharnier'

Bij TNO is in 2011 een centrale stafafdeling opgezet waarin alle veertien informatieprofessionals en archivariissen zijn opgenomen die TNO op diverse plekken na jaren van saneren nog over had. Nu, drie jaar later, is de positie van de afdeling sterk veranderd. Zij vormt het 'scharnier' tussen IT'er en gebruiker.

Jan Kleberg

De IP-afdeling van TNO heet tegenwoordig Research en Information Support, kortweg RIS. Het bijzondere aan deze afdeling, waarin zowel bibliotheek- als archieftaken worden verricht, is de positionering. In veel organisaties worstelen de informatieprofessionals met de relatie tot de automatiseerders. Bij TNO is ervoor gekozen om de informatieprofessional intensief met de IT'er te laten samenwerken, namelijk in de rol van Functioneel Beheerder van diverse administratieve applicaties. Deze keuze heeft heel goed uitpakt voor RIS. Automatiseerders kunnen wel systemen implementeren, maar ze kunnen ze niet inrichten zonder diepgaande kennis, en zonder echt begrip van de organisatie die het systeem gaat gebruiken. Daarom stellen ze binnen dergelijke IT-projecten ook 'informatiespecialisten' aan die op

'De beloning is dat onze expertise ten volle wordt benut'

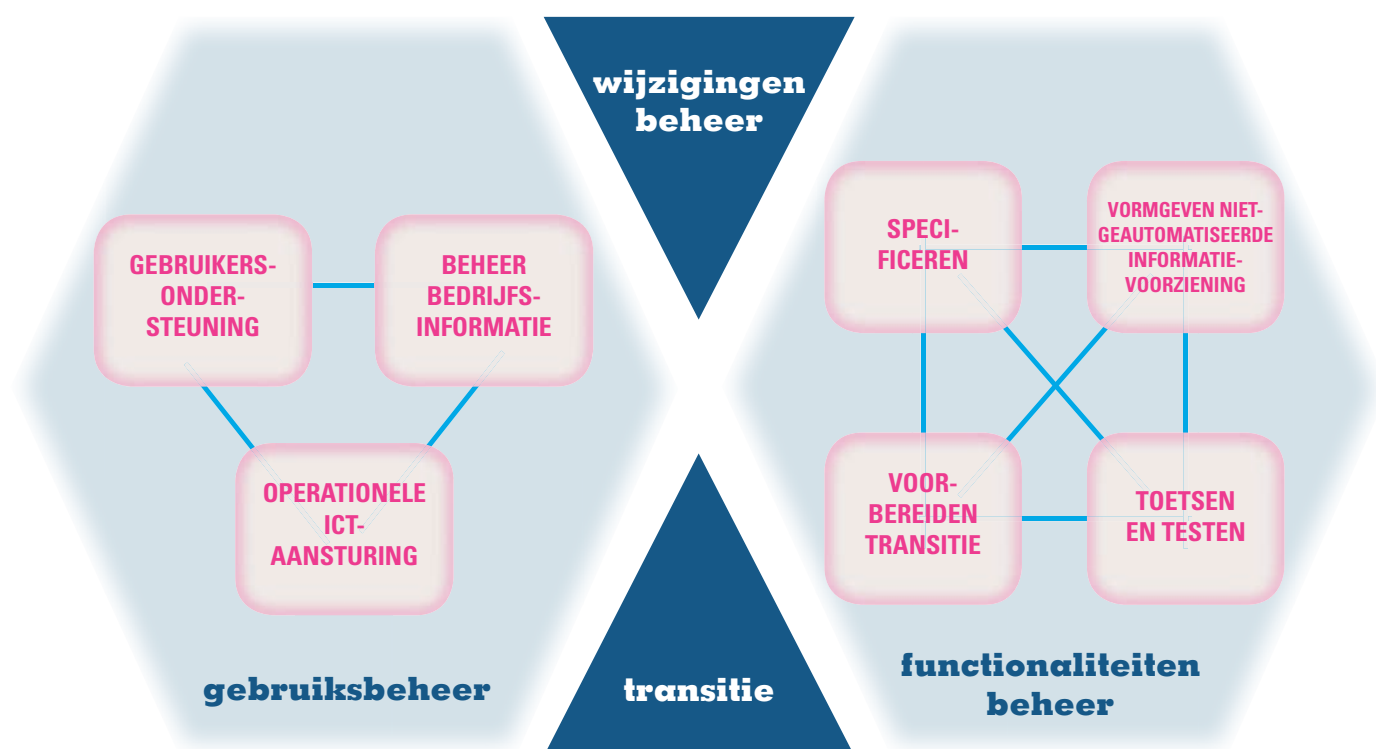
zoek moeten naar de functionele eisen; de *requirements*.

Dat is een prachtig voorbeeld van semantische verwarring, want deze 'informatiespecialisten' hebben een geheel andere taak en achtergrond dan de informatiespecialisten uit ons eigen vakgebied. Ze zijn IT'ers, sterk in het denken in proceslijnen en workflows. Maar ze missen een helicopterview van de informatiestromen in de organisatie zoals die bij RIS aanwezig is, en ze zijn onbekend met de wettelijke en contractuele eisen die aan informatie en informatiebeheer moeten worden gesteld. Die informatie vragen ze op bij de gebruikers. Maar gebruikers zijn juist bijzonder lastig uit te vragen op dit onderwerp. Vaak zeggen ze 'ja' tegen zaken die in een later stadium onjuist of onvolledig blijken te zijn. Een mislukt project kan het gevolg zijn.

RIS is in dat 'gat' gesprongen. De informatiespecialisten en archivariissen zijn de schakel tussen de gebruikers (vaak zijn dit secretariaten, maar soms ook managers of projectleiders) en de automatiseerders. De

Jan Kleberg is Manager Research & Information Support (RIS) bij TNO.

beloning is dat de expertise van de RIS-medewerkers ten volle wordt benut en dat ze nooit aan de zijlijn staan. Elk informatieproject bij TNO start met de vraag: moet RIS hierbij aan tafel? Dat is in het verleden wel eens anders geweest.

Geen tijdelijke positie

Het mooie is dat deze positie niet iets tijdelijks is. Ook na afloop van het project neemt RIS het functioneel beheer voor zijn verantwoording, door tussen gebruikers en automatiseerders te bemiddelen over aanpassingen en nieuwe releases. Elke infor-

matiespecialist van RIS heeft op deze wijze een applicatie onder zijn/haar hoede. Dat heeft invloed op de functiebeschrijving, en verankert onze mensen in het hart van de organisatie. Ze worden overal bij betrokken vanwege hun kennis, want ze staan dicht bij het dagelijkse werkproces.

Deels komt dat doordat de professionals decentraal op maar liefst acht locaties zitten. Dat zijn een hoop ogen en oren op de werkvloer. RIS is de laatste stafafdeling van TNO die nog niet is gecentraliseerd in het hoofdkantoor, maar wel als een geheel dagelijks samenwerkt – alsof het één afdeling is. Die troefkaart houden we als afde-

ling natuurlijk graag vast, maar het is niet gemakkelijk om steeds te moeten verdedigen dat we een andere koers volgen dan de andere staven.

Lessons learned

Terugkijkend: het is niet altijd probleemloos gegaan. De inrichting van het nieuwe SharePoint-intranet was de aanleiding om dit met de professionals van RIS aan te pakken. Maar het duurt erg lang voor je als informatiespecialist van het oude, passieve imago bent verlost. En de complexiteit van zo'n IT-project voor een nieuwe

IP'ers en Functioneel Beheer, een voorbeeld ter navolging?

1. Leer hoe je werkprocessen in kaart brengt en workflows registreert. Het is de taal die de automatiseerders begrijpen
2. Voor het organiseren en voorzitten van een gebruikersoverleg zijn goede communicatieve vaardigheden nodig. Een extra training daarin kan voor de meesten van ons geen kwaad
3. Kom je afspraken na, en doe zo mogelijk wat meer dan er van jou of je afdeling wordt verwacht. Een positief verraste collega of manager is de beste garantie dat je in de toekomst serieus wordt genomen, en spontaan aan tafel wordt gevraagd
4. Een forse berg enthousiasme en veel vasthoudendheid, want de ommekeer kost tijd

applicatie hebben we als RIS in het begin ook wel wat onderschat. Ga maar eens aan 3.500 collega's vragen wat ze nu precies nodig hebben voor hun werk. We hebben het vak en de andere rollen die daarbij horen moeten leren, en de automatiseerders hebben behoorlijk aan ons moeten wennen. Dat heeft wel eens tot een mislukt project geleid, en ruzie over de vraag wiens schuld dat nu was. Maar uiteindelijk is het een goede samenwerking gebleken.

En we zijn er nog niet. De volgende stap wordt het nog verder professionaliseren van het functioneel beheer. Er zijn goede methoden voor, zoals BISL (Business Information Services Library), waarmee je je beter kunt organiseren. Maar ook daarin is het zaak het kaf van het koren te scheiden. Dat is nodig, want een deskundige beschreef onlangs het risico dat je als functioneel beheerder tussen de gebruiker en de IT'er klem kunt raken. Dan word je een soort leeuwentemmer die zonder zweep de leeuwenkooi in moet. Je moet dus zorgen dat je niet alleen verantwoordelijkheden op je neemt, maar ook macht en invloed krijgt om waar nodig, daadwerkelijk in te kunnen grijpen in projecten en processen.

Wennen

De RIS-collega's moeten nog wel wat wennen aan die nieuwe rollen. Maar de meesten hebben liever de dagelijkse problemen van dit functioneel beheer, dan dat ze mopperend moeten toekijken hoe zaken mislopen, zoals vroeger. De vaardigheden die ze hiermee verzamelen zijn natuurlijk zeer waardevol. En leervermogen blijkt niets van doen te hebben met leeftijd: we hebben het oudste team van TNO. Van de veertien medewerkers zijn er vijf van zestig jaar of ouder, waaronder ikzelf.

In de scharnierrol tussen automatiseerders en gebruikers ligt een oplossing voor al die informatiespecialisten bij bedrijven en overheden die zich, net als vroeger bij TNO, gepasseerd zien worden door diverse projectleiders, interim managers en automatiseerders. Maar als je op deze manier aan tafel wilt, moet wel aan de volgende eisen voldoen: laat elke vorm van lijdzaamheid varen, en stel je actief op als bemiddelaar in het verzamelen van functionele eisen voor elk relevant project van administratieve automatisering. Denk bijvoorbeeld ook aan Decos-implementaties, en het zaakgericht werken bij gemeenten. <

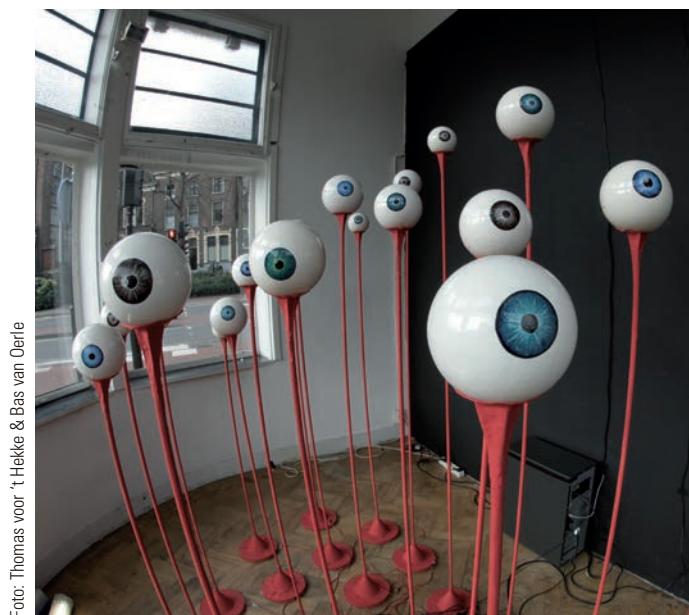

Foto: Thomas voor 't Hekke & Bas van Oerle

Eyestalkers, een installatie van Front 404 in de portiersloge van het Kunstenlab

events, etc.

1-30 april • APRIL • Hét festival over apps en mobiel internet • Landelijk
• www.april.nl

8 april • IPOORT: DECENTRALISATIES EN DE BETEKENIS VOOR DE WAARDEKETEN & INFORMATIEVOORZIENING BIJ DECENTRALE EN CENTRALE OVERHEID • Den Haag • www.ipoort.nl

13 april • 4TH WORKSHOP ON CONTEXT-AWARENESS IN RETRIEVAL AND RECOMMENDATION (CARR)
• Amsterdam • carr-workshop.org

13 april • WORKSHOP ON GAMIFICATION FOR INFORMATION RETRIEVAL (GAMIFIR) • Amsterdam
• gamifir2014.dai-labor.de

24-26 april • HERITAGE IN MOTION FESTIVAL • Biennial Multimedia
Festival for the creators, audiences and users of films, games, apps and websites on themes related to Europe's heritage • Glasgow • heritageinmotion.eu

13-15, 20 en 21 mei • ONLINE OPSPOREN VAN INFORMATIE
• VOGIN-cursus • Wageningen
• vogin.pbworks.com

Meer events op
www.informatieprofessional.nl

exposities

Watching (over) me

In het Kunstenlab in Deventer is tot 14 april een groepstentoonstelling over privacy te zien. Waar ligt de grens tussen bewaken, bewaren en gevolgd en (onvrijwillig) bekeken worden? De deelnemende kunstenaars reageren met hun werk op deze actuele vragen en laten in hun werk deze grenzen zien. Front 404 speelt bijvoorbeeld in op het feit dat bewakingscamera's tegenwoordig alomtegenwoordig zijn in de stad. En Joyce Overheul schreef een novelle over Rogier die volledig gebaseerd is op wat hij deelde via Twitter en Instagram.

www.kunstenlab.nl

Faceless

De expositie 'Faceless' in de Mediatic Fabriek te Amsterdam onderzoekt de trend om het gezicht te verbergen of bewerken. Deze trend kwam aan het begin van de eeuw op in de kunst, mode en media. Van avantgardistische maskers tot kunstwerken die een dialoog forceren met gezichtsherkenningsoftware, bewakingscamera's en drones. De tentoonstelling over verleiding, privacy en surveillance loopt tot 14 april.

www.mediamatic.net

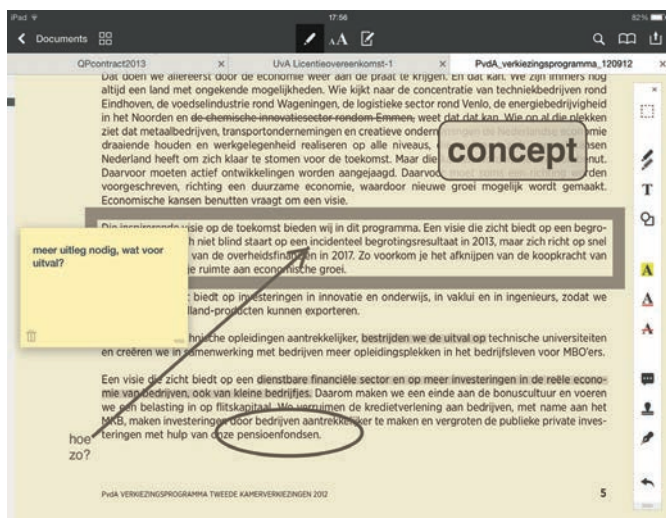
10 dingen die je iPad kan doen met een pdf

Pdf-bestanden lezen is op een iPad een eitje: vanuit de mail wordt automatisch een leesvenster geopend en via thumbnails van de diverse pagina's is bladeren ook goed mogelijk. Maar informatieprofessionals willen wel eens wat meer dan lezen en bladeren. Voor die extra taken zijn diverse programma's in de App Store beschikbaar. Een van de nieuwste en ook meest veelzijdige apps is Pdf expert. Hij kost 8,99 euro, maar dan heb je ook wat. Zowel vanuit je mail als vanuit bijvoorbeeld Dropbox open je een pdf in deze nieuwe app en aan de slag.

Door: Alice Doek

1 Notities maken

Krabbelen in de kantlijn? Geen probleem. Maar ook notities die als ballonnen naast de tekst hangen: overal in de pdf kun je notities invoegen. Of in de bestaande tekst iets weghalen of toevoegen. Er wordt een aparte lijst met notities van alle soorten gecreëerd. Behalve tekst-intypen kun je die ook met de hand of met een stylus schrijven.

2 Tekst bewerken

Pdf expert heeft uitgebreide bewerkingsopties. Tekst kan worden gehighlight, onderstreept, doorgehaald, gekopieerd en geplakt totdat je het origineel nauwelijks nog herkent. Maar wees gerust, de app is ondertussen heel zuinig op het origineel. Je kunt pijlen, stempels, cirkels en rechthoeken om/over de tekst heen zetten en zelfs een foto toevoegen. Of een audio note: geen spelerei, Adobe Reader kan immers ook geluid afspelen.

3 Samenwerken

Stel: je wilt de pdf, inclusief jouw toevoegingen, via e-mail voorleggen aan een collega. Dat kan op drie manieren. Kies je voor flattened copy, dan zet je jouw bewerkingen vast: de ontvanger kan ze wel zien, maar niet veranderen. Kies je document, dan staan je bewerkingen open voor aanpassing door de ander. Kies je voor annotations summary, dan worden de notities apart in de tekst van het e-mailbericht opgesomd.

4 Woorden opzoeken

Selecteer een woord dat je niet kent en tik op define. Pdf expert kan zoeken in veertien verschillende woordenboeken.

5 Bladwijzers maken

Voor bij grote pdf's zonder dynamische inhoudsopgave is het handig om bladwijzers te kunnen toevoegen. Standaard krijgt de bladwijzer het paginanummer als naam, maar die kun je veranderen in iets wat meer betekenis voor je heeft.

6 Voorlezen

Selecteer een stukje tekst en tik op speak. Instellen van taal en snelheid is mogelijk.

7 Herindelen

Wil je pagina's uit een pdf weghalen, verplaatsen, kopiëren, roteren of van een of meer pagina's een aparte pdf maken? Met deze app is dat erg makkelijk.

8 Ondertekenen

Je kunt in Pdf expert een handtekening maken en opslaan en daarmee je documenten ondertekenen als dat zo te pas komt.

9 Comfortabeler lezen

Pdf's worden standaard getoond met zwarte tekst op een witte achtergrond. In deze app kun je dat omdraaien, of een sepia-combinatie kiezen. Ook is het jouw keus om horizontaal of verticaal door het document te scrollen.

10 Beheren

Wil je een kopie van je pdf opslaan in bijvoorbeeld Dropbox, of een aantal pdf's verpakken als zipfile en mailen naar een collega? Pdf expert heeft een ingebouwde verkenner. Niet alleen handig voor je pdf's maar eigenlijk voor al je bestanden.

Een handige app dus, die je in staat stelt om met documenten in pdf-formaat zelfs meer te doen dan via Adobe Reader op je vaste computer. Bovendien in een interface om je vingers bij af te tikken, veel gebruiksvriendelijker dan bijvoorbeeld

GoodReader. Ook iAnnotate is als concurrent in de App Store te vinden. Van gratis apps is helaas niet veel te verwachten.

Alice Doek is redacteur van InformatieProfessional.

Bert Spaan: 'Met een krachtige visualisatie zien men- sen pas waar je maanden mee bezig bent geweest'

Bert Spaan (1982) is softwareontwikkelaar en GIS (Geographic Information System)-specialist bij Waag Society in Amsterdam. In het kader van het Europese Smart CitySDK-project heeft hij een interactieve kaart gemaakt waarop alle gebouwen van Nederland te zien zijn. InformatieProfessional sprak met deze dataspecialist over zijn werk en de toekomst van open data.

Door: Niall MacKellar

Wat doet Waag Society?

'Waag Society is twintig jaar geleden ontstaan vanuit De Digitale Stad (DDS), een virtuele openbare ruimte. Dit was het eerste publieke internet in Nederland. Sinds de oprichting zijn we bezig om door middel van innovatie en technologie maatschappelijke problemen op te lossen. Denk daarbij aan thema's als onderwijs en zorg en open data. Stond tien jaar geleden open data nog in de kinderschoenen, nu begint het langzaam te worden dat overheden en gemeenten data vrijgeven. Door middel van onder andere apps, fellowships en onderzoeksprojecten probeert Waag Society deze data toegankelijker te maken voor de burger.'

Je bent nuw betrokken bij het CitySDK-project?

'Ja, het is een van mijn projecten. In CitySDK (voluit City Service Development Kit) werken acht Europese steden, waaronder Amsterdam, samen om de uitwisseling van open data te standaardiseren. In dit project ontwikkelt Waag Society de CitySDK Linked Data API. Een API (Application Programming Interface) maakt het makkelijker voor ontwikkelaars om die open data te gebruiken voor eigen doeleinden – en dat is precies het doel van het project.'

'Een van de datasets die wij nu ontsluiten is die van de Basisregistraties Adressen en Gebouwen (BAG), waarin de gemeentelijke basisgegevens van alle gebouwen en adressen in Nederland zijn verzameld. Deze dataset is niet zomaar voor iedereen te begrijpen. Dat was voor mij een reden om deze data te visualiseren door middel van een interactieve kaart. Alle gebouwen hebben een kleur gekregen die het bouwjaar van het betreffende gebouw aangeeft: de jongste gebouwen blauw, de oudste rood. Zo kun je zien of een stad of dorp al heel lang bestaat, of juist niet.'

'Klik je op een gebouw, dan krijg je daar meer informatie over. De kracht zit niet alleen in het beeld zelf maar juist óók in de documentatie die wij eraan gekoppeld hebben. Door te documenteren hoe wij te werk zijn gegaan, is het voor anderen mogelijk zelf ook zo'n visualisatie te maken.'

Niall MacKellar heeft Media, Informatie en Communicatie gestudeerd aan de Hogeschool van Amsterdam.

Foto: Bert Spaan

Deze kaart toont de leeftijd van de gebouwen in Haarlem. De jongste zijn blauw, de oudste rood gekleurd

Hoe is het om als data-specialist zo'n visueel beeld te ontwikkelen?

'Van kinds af aan ben ik al geïnteresseerd geweest in landkaarten. Ik heb informatica gestudeerd aan de TU Eindhoven en aan de Universiteit Utrecht, waar ik me specialiseerde in onder andere computationele geometrie en data science. Na een vervolgcursus cartografie aan de University of Wisconsin-Madison in de Verenigde Staten ben ik in 2008 bij TomTom afgestudeerd. In mijn werk voor Waag Society komt alles zo'n beetje samen.'

'De interactieve kaart met alle 9.866.539 gebouwen van Nederland heb ik zelf gemaakt, maar ik werk ook veel samen met onze ontwerper. Ook al wil ik mezelf geen vormgever noemen, als iets niet te ingewikkeld is lukt het me wel er iets van te maken, mede dankzij mijn cartografische kennis.'

'De bewuste kaart heb ik in één avond in elkaar gezet! Het ontwikkelen ervan gaat namelijk relatief snel. Je hebt een kleurenschema nodig en door de juiste codering te gebruiken maakt de computer de visualisatie voor je. Vervolgens is het een kwestie van wachten tot de computer klaar is. Het meeste werk zit hem in het begrijpen van die data. Als je eenmaal door hebt hoe zo'n dataset in elkaar zit, is het visualiseren van die data een fluitje van een cent.'

'Deze visualisatie was bedoeld als showcase voor de API die wij hebben ontwikkeld. Ik had niet verwacht dat de kaart door verschillende nationale en internationale kranten en tijdschriften zou worden opgepikt. Ik ben al anderhalf jaar bezig met CitySDK, maar dit project kan op minder media-aandacht rekenen dan deze relatief simpele kaart...'

'We moeten dit soort dingen eigenlijk vaker doen: eerst iets heel krachtig visualiseren, want dan pas zien mensen waar je al maanden mee bezig bent geweest.'

Moet open data voor iedereen toegankelijk en begrijpelijk zijn?

'Dat is wel wat ik met deze API wil bereiken. Dat bijvoorbeeld onderzoekers en belangstellenden zonder academische achtergrond makkelijk en overzichtelijk dit soort open data kunnen vinden en daar vervolgens zelf mee aan de slag kunnen gaan. Maar die API moet vervolgens wel aan de standaardregels voldoen zodat een computer links kan vinden tussen verschillende datasets. Je moet als burger de mogelijkheid hebben om bij bepaalde stukken van de data te komen zonder dat je daarvoor data van heel Nederland bij het kadaster moet aanvragen. En ik weet hoe moeilijk het is om die datastandaarden van de overheid te doorgronden. De mensen die met die datastandaarden werken, doen dit al tien jaar en die standaarden zijn niet geschreven voor bijvoorbeeld ontwikkelaars. Ik weet ook niet of het de taak van de overheid is om alle open data te documenteren. Ik geloof juist in de kracht van de community om dit soort dingen op te pakken.'

'Vroeger had je allerlei dure softwarepakketten nodig om data te visualiseren maar tegenwoordig is er steeds meer en steeds betere open source-software. Voor de gemeenschap wordt het daarvoor almaar makkelijker om met alle open data te werken. Ook gaat tegenwoordig veel via de browser, waardoor je geen desktopsoftware meer nodig hebt. Bovendien zie je dat steeds meer specialisten hun kennis willen delen waar dat vroeger veel minder het geval was.'

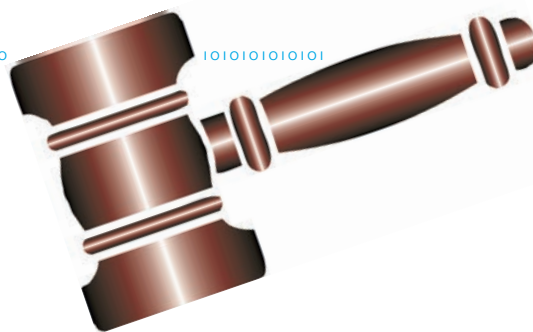
YouTube staat vol met filmpjes van mensen die een expertise ergens in hebben en die dat graag willen delen met anderen. Ze maken er een sport van hun werk zo duidelijk mogelijk te documenteren, zodat bij wijze van spreken iedereen ermee zou kunnen werken. Ik vind dat een mooie ontwikkeling.'

Voor het zingen de kerk uit

Door: Raymond Snijders

'Kerkgangers zingen vaak illegaal uit het liedboek,' las ik laatst in een nieuwsbrief van de branchevereniging van collectieve beheersorganisaties voor auteurs- of naburige rechten. Meteen schoot er een beeld door mijn hoofd hoe op een willekeurige zondagochtend in de nabijgelegen kerk honderden bezoekers meezongen terwijl ze schichtig om zich heen keken uit angst voor een inval van Buma/Stemra. Want dat is de beheersorganisatie die toe zou moeten zien op het auteursrecht van teksten en melodieën van psalmen en liederen. In het *Liedboek: Zingen en bidden in huis en kerk* zijn meer dan dui-

zend psalmen en liederen opgenomen die in een groot deel van de kerken in Nederland gebruikt worden. Volgens de uitgever werd uit de oude papieren editie volop illegaal gekopieerd, maar is het met de vernieuwde digitale versie – inclusief (blad)muziek – pas echt een grootschalig probleem geworden. Met teksten en melodieën die op internet geplaatst worden, maar ook opnames van kerkdiensten die op YouTube gezet worden inclusief tekst en bladmuziek. Eenvoudig gekopieerd en geplakt uit het *Liedboek Online*. En dat is een probleem omdat bijna alle teksten auteursrechtelijk beschermd zijn. Waarschijnlijk tegen

de verwachting in nemen kerken geen uitzonderingspositie in binnen de Auteurswet en zijn ook religieuze werken gewoon beschermd. Dat auteursrecht is in de meeste gevallen ook nog niet verlopen omdat de teksten eens in de zoveel tijd aangepast worden aan het taalgebruik van die periode. De laatste van deze zogenaamde berijmingen vond plaats in 1968, waarbij nieuwe versies van eeuwenoude psalmen geschreven werden door bijvoorbeeld de Nederlandse dichters Willem Barnard en Martinus Nijhoff. Teksten die anno 2014 nog lang niet vrij van rechten zijn.

Los van het gegeven dat de digitale versie, *Liedboek Online*, voor het overgrote deel auteursrechtelijk beschermde werken bevat, geniet het ook aanvullende bescherming onder de Databankenwet. Deze wet is in 1999 in de Nederlandse wetgeving verwerkt om rechtsbescherming te geven voor databanken. Volgens de Databankenwet is een databank 'een verzameling van werken, gegevens of andere zelfstandige elementen die systematisch of methodisch geordend zijn'. Dit kan een digitaal woordenboek zijn of een verzameling telefoonnummers maar ook, zoals hier, teksten van liederen. Zo'n digitale verzameling is vervolgens beschermd onder het databankrecht als 'de verkrijging, de controle of de presentatie van de inhoud in kwalitatief of kwantitatief opzicht getuigt van een substantiële investering'. Als producent en recht-hebbende wijst de Databankenwet dan ook degene aan die het risico draagt van die investering en dat is

in dit geval dus de uitgever.

Dat er substantieel geïnvesteerd is in het *Liedboek Online* staat niet ter discussie. Er is een uitgebreid redactioneel proces ingericht waarin selecties gemaakt worden van liederen en waarbij dichters en componisten gevraagd wordt om nieuw materiaal te schrijven. Het eindresultaat wordt middels abonnementen met gebruikslicentie verkocht aan kerkgemeenten voor gebruik in de kerken. De licentie maakt het mogelijk om de inhoud van de databank te gebruiken in een kerkdienst en te tonen in de kerk zelf (via een beamer) maar staat niet toe deze via internet te verspreiden.

Nauwelijks een derde van de kerkgemeenten heeft echter een abonnement op de digitale versie genomen, wat de uitgever doet verzuchten dat het verschil tussen legaal en illegaal toch zou moeten landen. De discussie in de media over auteursrechten en licentieprijzen heeft de uitgever inmiddels al wel doen besluiten om de tarieven te halveren, teneinde kerkgemeenten over te halen wel op een correcte wijze gebruik te maken van het *Liedboek Online*.

Als dat nog steeds niet gebeurt, zou het misschien zomaar eens kunnen dat Buma/Stemra kerkdiensten gaat bezoeken om te achterhalen hoeveel royalty's de rechthebbenden mislopen. Of moeten kerkgangers in het vervolg toch echt voor het zingen de kerk uit.

Raymond Snijders is senior informatiebemiddelaar bij Hogeschool Windesheim.

advertentie

Ga voor het laatste nieuws naar

www.informatieprofessional.nl

KNVI

Koninklijke Nederlandse Vereniging
van Informatieprofessionals

De voordelen van het KNVI- lidmaatschap

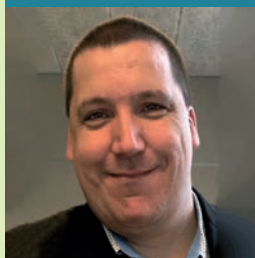
**Word lid van de KNVI
en profiteer van o.a.:**

- een gratis abonnement op het vakblad InformatieProfessional
- het unieke boekje 'Heer Bommel en de i-padden' als welkomstcadeau
- aantrekkelijke kortingen op congressen, workshops en opleidingen
- tweewekelijkse nieuwsbrief per email
- verdieping en contact: 'kijkjes in de keuken' bij vakgenoten, workshops, infobattles, expert meetings, studiereizen en netwerkborrels
- toegang tot online netwerken en discussiegroepen

Ik ben KNVI-lid... en nu jij!

'Ik ben (weer) lid geworden van de KNVI omdat ik graag in contact wilde komen met andere informatieprofessionals; als zelfstandig ondernemer mis je soms toch gezelligheid van collega's. De KNVI en Prisma bieden me de mogelijkheid om te netwerken en de jaarlijkse KNVI-dag voelt iedere keer weer als een reünie.' (Joyce van Aalten)

'Ik geloof in kennis delen en netwerken en waar kun je dat beter dan in je eigen beroepsvereniging? Na mijn opleiding ben ik gelijk lid geworden omdat ik vind dat het erbij hoort.' (Raymond Snijders)

'Ik ben ruim 25 jaar lid van de KNVI vanwege het netwerk van vakgenoten, de interessante congressen en cursussen en het vakblad.' (Peter Nieuwenhuizen)

'Als er ooit een beroepsgroep een sterke beroepsvereniging nodig heeft dan is het een beroepsgroep met een identiteitsprobleem. En dat zijn we. Ik ben in 2002 meteen lid geworden omdat ik wilde weten waar dit vak over gaat en wilde zien en horen wat er allemaal in dit vak gebeurt. Ik vind het ook heel erg leuk om daar bij te horen en om tijdens allerlei bijeenkomsten vakgenoten te ontmoeten. Gewoon omdat ik trots ben op ons vak dus. En een beetje omdat het ook wel lekker is als mensen niet verveeld weggijken als je over je vak praat natuurlijk.'

 (Hubert Krekels)

'Het leek mij een logisch gevolg van mijn opleiding tot informatieprofessional. Aansluiten bij de NVB leek mij belangrijk voor kennisdeling en netwerken. Netwerken kan via de congressen en nu ook via de diverse sociale media zoals Twitter en Facebook. Ik ben lid van de afdeling van Openbare Bibliotheken.'

 (Joost Heessels)

knvi.net/word-lid/

PROFESSIONAL IN HET NIEUWS

Jurgen Egges verruilde zijn baan als kennismanager in de bankwereld voor die van informatieadviseur bij de overheid.

Waar bestaat je werk als informatieadviseur uit?

Samen met drie collega's adviseren wij management en afdelingen op het gebied van 'storage & retrieval' van vakinhoudelijke kennis en informatie. Binnen UWV staat het digitaal werken centraal en wij hebben daarin een innovatieve en faciliterende functie. Denk aan vindbaarheid van informatie, gebruik van juiste bronnen en het belang van metadata. We organiseren regelmatig themabijeenkomsten en kenniscafés. Een training 'informatievaardigheden' is in ontwikkeling. En dan heb ik het nog niet eens over de Wet open overheid die eraan komt.

Wat vind je leuk in deze functie?

Ik kan in mijn werk het beste uit verschillende werelden verenigen: mijn ervaring met de theorie en praktijk van het bibliotheekvak combineer ik met interventies afkomstig uit kennismanagement. Verder maak ik regelmatig 'visual notes'

(illustraties) als ondersteuning voor verslagen en presentaties.

Eerder werkte je in de bankwereld.

Zijn er verschillen en/of overeenkomsten?

Deels wel. In mijn vorige werk organiseerde ik met twee collega's thematische trainingen voor managers en medewerkers. Deelnemers kregen uitdagende video's te zien (bijvoorbeeld van TED en Edge) en reflecteerden in kleine groepjes op onderwerpen die het dagelijks werk raakten. Bijvoorbeeld het effect van bonussen op de motivatie van mensen, de Black Swan theory, complexiteit, innovatie van leiderschap en diversiteit. We combineerden dat met kenniscafés, een coachingsmethode van Henry Mintzberg en een informatie-alert. Die ervaring komt nu van pas, ook binnen de overheid.

Je hebt een training tot Ynnovator gedaan.

Wat houdt dit precies in? En wat kun je ermee bij het UWV?

Ynnovators zijn mensen die door Stichting Ynnovate worden getraind om de overheid innovatiever te laten (samen)werken. Ik faciliteer met mede-Ynnovators medewerkers en teams binnen UWV om ze zelf op een inventieve en andere manier te laten kijken naar uitdagingen en problemen in het dagelijkse werk. Om buiten de gebaande paden te lopen, nieuwe ideeën te genereren en dat alles om te zetten in een actieplan.

Wat wilde je vroeger worden?

Striptekenaar. Dat wil ik nog steeds. Mijn eerste 'graphic novel' heb ik in mijn hoofd al gemaakt.

Waarom heb je voor je deze loopbaan gekozen?

Mijn vader hamerde erop dat ik rechten moest gaan studeren, maar ik wilde een praktische studie doen. Ik zag mezelf niet in toga rondlopen met een dik pak papier onder mijn arm. De 'Biebopleiding' leek me wel wat.

Wat is je favoriete site of weblog?

www.theydrawandcook.com. Illustrators over de hele wereld tekenen en delen recepten.

Welk ebook las je het laatst?

Ga toch fietsen! van Thomas Braun.

En welk papieren boek?

Spel der tronen: een dans met draken van George R.R. Martin. Leuk om op de tv-serie vooruit te lopen!

Heeft het papieren boek nog toekomst?

Ja. Als de batterij van je ereader op is, wat doe je dan?

De beste app die je kent?

MyShopi. Boodschappen doen leuker gemaakt.

Welk advies zou je als informatieprofessional beginners in het vak geven?

Hou je frisse en fruitige kijk op het informatievak. Zoek samenwerking met anderen. Roei tegen de stroom in en kijk naar innovatieve mogelijkheden. Spreek de taal van het management en speel jezelf in de kijker. Zodat je bij de eerstvolgende bezuinigingsronde overeind blijft.

Vertel iets verrassends over jezelf.

Ik ben verzet op de loeiharde, gehoororganenverschroeiende metal van bands als Fear Factory, Killswitch Engage en Machine Head.

Tekening: Jurgen Egges

Naam en leeftijd

Jurgen Egges (1964)

Opleiding

Tiele Academie in Den Haag

Vorige baan

Kennismanager bij ING

Huidige baan

Sinds 1 september 2013
informatieadviseur bij UWV

FLASHBACK

Marja Kingma figureerde in 2011 in de kolommen van InformatieProfessional als 'professional in het nieuws'. Zij was toen net aan de slag gegaan als Curator Dutch Language Collections bij de British Library. Hoe is haar sindsdien vergaan?

Door: Andrea Langendoen

Marja Kingma

'Het was best moeilijk om wegwijs te worden in de collectie. De Nederlandstalige collectie van de British Library (BL) is geen fysiek aanwijsbare collectie. Hij is ook niet zomaar als geheel uit de catalogus te halen,' aldus Marja Kingma, die als Curator Dutch Language Collections bij de BL verantwoordelijk is voor publicaties binnen het Nederlandse taalgebied. De collectie maakt onderdeel uit van de sectie European Collections.

'Het duurde dus wel even voordat ik wat meer inzicht had in het materiaal. We organiseren hier geregeld activiteiten over bepaalde onderdelen van de collectie, bijvoorbeeld bij onze Show & Tells, waarbij we bezoekers bijzondere objecten uit de collectie laten zien. Zo leer ik zelf ook de collectie stukje bij beetje beter kennen. Laatst hebben we bijvoorbeeld een groep studenten prachtige topografische stukken laten zien, onder andere oude kaarten uit de Christofel Beudecker-collectie.'

De collecties die Kingma beheert omslaan het gehele Nederlandse taalgebied vanaf de laat vijftiende eeuw tot nu, en dan met name op het gebied van de humaniora. Daar vallen dus ook Friese en Zuid-

Afrikaanse publicaties onder. 'Waar mogelijk schaffen we wel de Engelstalige versie van een boek aan. Dus als er een keuze is tussen de originele Nederlandse Tommy Wieringa of een Engelse vertaling, dan kies ik die laatste. Die heeft uiteindelijk natuurlijk een groter bereik hier. Nederlandse handschriften en kaarten vallen weer onder een andere afdeling, maar er wordt wel intensief samengewerkt tussen de verschillende secties.'

'Het werk is ontzettend leuk, veel leuker nog dan ik van tevoren had verwacht. Er is veel interactie met instellingen uit de hele wereld. We bezitten redelijk wat unieke stukken, waarvoor ook vanuit het buitenland interesse is. Zo heb ik onlangs nog een bruikleen naar het Getty Museum in Los Angeles gebracht, voor een tentoonstelling over Rubens en Azië. Ik ben er erg op gebrand om mensen kennis te laten maken met het prachtige materiaal waarover we beschikken. Ook online natuurlijk. Op dit moment worden er zo'n 250.000 titels uit de achttiende-eeuwse, met name niet-Engelse collectie gedigitaliseerd, dus ook uit de Nederlandstalige collecties. Het is mijn bedoeling om de mooiste afbeeldingen op Flickr The Com-

mons te zetten. De BL is daar sinds enige tijd mee bezig en het heeft een storm aan reacties opgeleverd. Het is een prachtige manier om de collectie te promoten.'

'De meeste mensen hebben geen idee van de ongelooflijke rijkdom van de collectie, daarom haal ik ze graag naar ons toe. In 2012 hebben we bijvoorbeeld een conferentie georganiseerd over sporthistorische bronnen. Daarbij hebben we onder andere aandacht besteed aan Friese sporten zoals skûtsjesilen en fierljeppen. Misschien niet het meest voor de hand liggende onderwerp voor de BL, maar de aanwezige sporthistorici vonden het erg interessant. Ik probeer dan altijd een link te leggen met Engeland. Zo was het vroeger bijvoorbeeld heel gebruikelijk om een polsstok mee te nemen tijdens de jacht, om over sloten en poeltjes te springen.'

Ook de sociale media zijn voor Kingma een belangrijk middel om de collectie te promoten. 'Via twitter en de European Studies Blog* probeer ik mensen deelgenoot te maken van onze prachtige collecties. Het afgelopen jaar hebben we met hulp van de vrienden van de BL een spectaculaire slag geslagen met de aanschaf van een bijzon-

der achttiende-eeuws object, een prachtig versierde boekband, met in totaal wel 33 verschillende goudstempels. Wat het precies is weten we niet, waarschijnlijk een proefstuk van een Nederlandse boekbinder, waarmee hij zijn mogelijke klanten zijn expertise heeft willen laten zien. Begin november hebben we deze aankoop gevierd, en daar heb ik via mijn blog natuurlijk uitgebreid verslag van gedaan.'

Ik ben nu bezig met een professionele accreditatie voor Cilip, de Britse beroepsorganisatie voor informatieprofessionals. Ik moet een beknopte beschrijving geven van de maandelijkse hoogtepunten over de afgelopen twee jaar. Een hoop werk, maar ik vind het zelf heel nuttig. Het geeft je een goed inzicht in wat je hebt geleerd en hoe je je hebt ontwikkeld. Ik heb mijn opleidingen in Nederland gedaan, niet hier. En in de huidige economische situatie vind ik zo'n officiële accreditatie wel een veilig idee.'

* britishlibrary.typepad.co.uk/european/netherlands/

*Andrea Langendoen
is redacteur van
InformatieProfessional.*

Frank Huysmans

Boeken schuiven zullen ze

Als de telefoon zoemt en in het scherm-pje verschijnt een nummer beginnend met '035', weet ik dat juli is aangebroken. Het Binnenhof zit op slot, ambtenaren houden de BV Nederland draaiend en Hilversum zit met een oceaan aan zendtijd. Op de nieuwsburelen borrelt dan de vraag op: hoe zou het toch met de openbare bibliotheken gaan? De jongedame aan de an-

De meesters en juffen op de school van mijn zoontje denken het. Bij de Raad voor Cultuur denken ze het. De cultuurwethouder van Waterland en de directeur van Karmac zeggen het hardop.

Nee mensen. De openbare bibliotheek is er om mensen bij te staan in hun persoonlijke ontwikkeling. Het uitlenen van boeken is daartoe een middel – een van de middelen – geen doel op zich. Bibliothecarissen hebben geen middelbare of hogere beroepsopleiding voltooid om boekenschuivers te worden. Ze bemiddelen deskundig tussen de leefwereld van laag- en hoogopgeleide mensen en het almaar groeiende en ondoorzichtiger wordende informatieaanbod.

Nu hebben we het er in Nederland wel zelf naar gemaakt. Tijdens de jaren zeventig en tachtig zijn veel nieuwe bibliotheken gebouwd en ingericht die geheel in het teken stonden van uitlenen. De bieb moest ogen als een archief: rijen hoge metalen systeemkasten volgestouwd met leesvoer. De functievernaauwing uit die tijd zit nu stevig tussen de oren van beleidsbepalend Nederland. Alles wat daarvan afwijkt – informatiepunten voor jongeren, ouderen en werkzoekenden, debatavonden, hackathons, taaltafels, cursussen mediawijsheid – wordt tegen die achtergrond gezien als tot mislukken gedoemde pogingen om de bibliotheek op te leuken. De bieb krijgt naar goed calvinistisch gebruik straf voor het bij de tijd brengen van de middelen waarmee zij haar aloude doel, dat van de persoonlijke ontwikkeling, tracht te bereiken. Boeken schuiven zullen ze. En zo wordt de teloorgang van het openbaar bibliotheekwerk als we niet oppassen een zelfverwonderlijkende voorspelling. <

'Bibliothecarissen hebben geen middelbare of hogere beroepsopleiding voltooid om boekenschuivers te worden'

Frank Huysmans is redacteur van InformatieProfessional, bijzonder hoogleraar bibliotheekwetenschap aan de UvA en zelfstandig onderzoeker en adviseur

dere kant van de lijn – om een of andere reden is het altijd een stagiaire, want het is juli, de redactie onderbezet en jongens gaan niet meer studeren – die jongedame dus opent met de vraag: *Mag ik u als deskundige* (altijd even het ego van de geïnterviewde kietelen, zei de praktijkdocent) *vragen: hebben we die openbare bibliotheken over een paar jaar nog wel nodig? Want de uitleningen lopen hard terug, en alle boeken worden toch digitaal, dus waarom zouden we nog naar een bibliotheek gaan om boeken te lenen?* Jongedame, wil ik dan wedervragen, *die vraag zou ik wel kunnen beantwoorden, maar waarom zou ik? Over enkele jaren is jullie rubriek door de zendercoördinator geschrapt omdat er toch niemand meer naar keek, want er was zoveel ander nieuws te vinden op het web, dus me dunkt dat ik me de moeite kan besparen.* Maar ik houd me in. Want laten we wel wezen: heel Nederland denkt dat bibliotheken er zijn om boeken uit te lenen. Mijn ooms en tantes denken het. De boekverkoper denkt het.

Karmac Groep

Pascallaan 68
8218 NJ Lelystad
Tel 0320-286969
info@karmac.nl
www.karmac.nl

De drie bedrijven die samen de Karmac Groep vormen, zijn uw partner bij duurzame oplossingen in document- en informatielogistiek. Door de jarenlange ervaring zijn wij uitgegroeid tot dé specialist op het gebied van informatielogistiek.

> BOEKEN- EN ABONNEMENTENSERVICE

EBSCO Information Services

Postbus 204
1430 AE Aalsmeer
Tel 0297-386386
Fax 0297-386387
www.ebsco.nl

Ilge Subscription Management

Postbus 87592
1080 JN Amsterdam
Tel 020-6441842
Fax 020-6444412
info@ilge.nl
www.ilge.eu

ILGE is al meer dan 25 jaar de meest persoonlijke, betrouwbare partner in abonnementenbeheer. Zowel openbare bibliotheken als medische en bedrijfsbibliotheken genieten van onze deskundige dienstverlening en scherpst mogelijke prijzen.

LM Information Delivery

Van Twickelostraat 13
7411 SC Deventer
info@LMinfo.nl
www.LMinfo.nl

information delivery

LM Information Delivery is al sinds 1972 een toonaangevende leverancier van informatiediensten. Een professionele klantenservice en geavanceerde technologische oplossingen vormen de basis van onze bedrijfsactiviteiten.

Van Dijk Zakelijk

Postbus 486
3990 GG Houten
Tel 088-2345900
Fax 030-6386958
klantenservice@vandijkzakelijk.nl
www.vandijkzakelijk.nl

Leverancier van vakinformatie. Laat het beheer over uw abonnementen-pakket en boekbestellingen aan Van Dijk Zakelijk over, en creëer voor uzelf overzicht en kostenbesparing.

> CONSULTANCY > ADVIESBUREAUS

Infomare

Postbus 333
4530 AH Terneuzen
Tel 0115-608699
www.infomare.eu

Ingressus

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260
www.ingressus.nl

Reekx

Peizerweg 87
9727 AH Groningen
Tel 050-3124618
Fax 050-3120592
www.reekx.nl

> ICT DIENSTVERLENING

BeeSmart

Pieter Bruegelstraat 14
7731 SK Ommen
Tel 088-2337627
Fax 088-2337650
info@beesmart.nl
www.beesmart.nl

BeeSmart is een innovatief ICT-bedrijf met unieke oplossingen voor o.a. cashless dienstverlening, outsourcing, compleet beheerde diensten op het gebied van gaming en wifi, maar ook oplossingen voor printing en telefonie.

> INFORMATIEPROVIDERS > HOSTS

EBSCO Information Services

Postbus 204
1430 AE Aalsmeer
Tel 0297-386386
Fax 0297-386387
www.ebsco.nl

LM Information Delivery

Van Twickelostraat 13
7411 SC Deventer
info@LMinfo.nl
www.LMinfo.nl

> OPLEIDINGEN > CURSUSSEN > BIJSCHOLING

Erasmus Academie

Postbus 1738
3000 DR Rotterdam
Tel 010-4081839
info@erasmusacademie.nl
www.erasmusacademie.nl

Ingressus

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260
www.ingressus.nl

GO opleidingen

Postbus 164
2270 AD Voorburg
Tel 070-3512380
Fax 070-3549789
www.GOopleidingen.nl

HvA / Archiefschool

Postbus 1025
1000 BA Amsterdam
Tel 020-5954788
www.archiefschool.nl

> PERSONEEL > WERFING & SELECTIE > DETACHERING

Ingressus

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260
www.ingressus.nl

Randstad/ProBiblio

Opaallaan 1180
2132 LN Hoofddorp
Tel 023-5546275
www.probiblio.nl/randstad

Reekx

Peizerweg 87
9727 AH Groningen
Tel 050-312 46 18
Fax 050-312 05 92
www.reekx.nl

> SOFTWARE

Adlib Information Systems

Postbus 1436
3600 BK Maarssen
Tel 0346-586800
Fax 0346-561655
www.adlibsoft.com

Infor Library and Information Solutions

Pettelaarpark 103
5216 PR 's-Hertogenbosch
Tel 073-6205222
Fax 073-6205298
www.vubis-smart.com

Librix

Postbus 102
7140 AC Groenlo
Tel 0544-471111
Fax 0544-465814
www.nedaplibrix.com

> UITGEVERS

ProQuest

The Quorum, Barnwell Road
Cambridge CB5 8SW
United Kingdom
Tel +44-(0)-1223215512
Fax +44-(0)-1223215513
www.proquest.com

Ook een vermelding
van uw bedrijf?
Bel Esmeralda van Milgen
bij Acquire Media
op 038-4606384
of mail
evanmilgen@acquiremedia.nl.

- Opleidingsconcepten
- Opleidingsmaterialen
- Onderwijsontwikkeling
- Nederlandse Taal
- Taalophoging
- Inburgering
- Laaggeletterdheid
- Sterk naar Werk

- Persoonscertificering
- Toetsontwikkeling
- Digitaal Toetsen
- Praktijkexamens
- Onderwijsadvies
Buitenland
- Terugkeer begeleiding

- VMBO-tl
- HAVO
- VWO
- Thuisonderwijs
- Afstandsonderwijs
- Buitenlandse talen